

LIBRIS

We know
books

LIVIU REBREANU

Adam și Eva

Prefață de Ion Simuț

Fișă biobibliografică și referințe critice
de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000

Concepție grafică: Dana Popescu și Mădălina Pricop

Coperta I: *Uroborus egiptean*

Tehnoredactor: Ecaterina Pislă

Lector: Ioana Marcu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

REBREANU, LIVIU

Adam și Eva / Liviu Rebreanu: pref. de Ion Simuț; fișă
biobibliografică și referințe critice: Lucian Pricop – București:
Cartex 2000, 2026

ISBN 978-606-091-338-2

I. Simuț, Ion (pref.)

II. Pricop, Lucian (ed. șt.)

821.135.1

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel./fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel.: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Romanul iubirii metafizice</i>	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	19
<i>Referințe critice</i>	21
<i>Notă asupra ediției</i>	33
ADAM ȘI EVA	
Începutul	39
Capitolul I <i>Navamalika</i>	57
Capitolul II <i>Isit</i>	89
Capitolul III <i>Hamma</i>	119
Capitolul IV <i>Servilia</i>	153
Capitolul V <i>Maria</i>	187
Capitolul VI <i>Yvonne</i>	218
Capitolul VII <i>Ileana</i>	252
Sfârșitul	285

ÎNCEPUTUL

Odaia era albă ca un culcuș de fecioară. Apusul își filtra agonia prin două ferestre înalte, schițând pe parchet două romburi de lumină portocalie, care cuprindeau picioarele patului într-o îmbrățișare tremurătoare.

Un miros straniu de albeață respirau pereții proaspăt văruiți și se cernea în unde subțiri pe măsuta cu trei scaune dintre ferestre, pe soba de teracotă din colț, pe noptiera de la căpătâiul patului și chiar pe jilțul de paie în care veghea sora de caritate Dafina, îmbrăcată în șorț alb, cu bonetă albă pe creștet și cu o cruciuliță roșie între sâni plini de sănătate. Din unghere răsăreau umbre sfioase, cenușii, înaintau domol și apoi, brusc, se stingeau, speriate parcă de tăcerea deasă ce căptușea odaia și înghițea tic-tacul grav al pendulei atârnată deasupra calendarului, pe fâșia de zid dintre cele două geamuri.

Dafina ședea neclintită, cu mâinile în poală pe ziarul împăturit frumos, privind la bolnavul care zăcea cu brațele întinse peste învelitoarea albă, capul înfășurat într-un pansament alb din care i se vedea numai fața de ceară, vrăstată cu trei linii negre paralele – sprâncenele, genele și mustățile. Pleoapele-i închise păreau niște pete violete, iar buzele cărnoase erau atât de palide că de-abia li se deosebeau marginile.

În ochii surorii de caritate mocnea înduioșare și nedumerire. Compătimea pe bietul bolnav cu toată pasiunea, mai ales de când

descoperise că e victima unei drame amoroase. Era foarte blândă și tot atât de sentimentală. Cârliionții aurii răzvrățiți îi alintau obrazii rumeni, și ochii ei leneși, albaștri, pâl pâiau în lacrimi. Colega pe care a schimbat-o azi-dimineață i-a șoptit în grabă că pacientul e un profesor mare, că a fost împușcat de un muscal gelos, că l-au adus aseară târziu aici, la Sanatoriul Sf. Maria, și că doctorul Filostrat e tare înfuriat, ceea ce înseamnă că șansele de scăpare sunt puține...

Pentru Dafina, fire lacomă de iubiri romantice, cuvintele tovarășei fură ca un bob de sare pe o rană vie; inima îi sfârâia de curiozitate. Dorea amănunte, multe, minunate, și nu venea nimeni să i le dea. Bolnavul nu se clintise toată ziua; nici când i s-a schimbat pansamentul n-a deschis ochii. Pe foaia de temperatură, cu litere caligrafice, scria doar numele: Toma Novac.

A avut mari speranțe în *Universul*, pe care i l-a strecurat, spre amiază, tovarășa. „Drama din strada Albă“ însă era lichidată în câteva rânduri seci. Dafina le-a citit și răsцитit, căutând înțelesuri tainice în frazele convenționale. Negăsind ce râvnea, suflul i se scâldea într-o tristețe sură în care pluteau, ca firicele destrămate dintr-o țesătură veche, cuvintele tipărite: „Ieri, pe la orele șapte seara, în strada Albă no. 7, emigrantul rus Ștefan Alexandrovici Poplinski, stabilit de curând în Capitală, venind de la Berlin unde se refugiase în urma revoluției, a tras patru focuri de revolver asupra dlui Toma Novac, bine-cunoscutul profesor de la Universitatea din București. Cauza crimei pare a fi eterna gelozie. Din primele cercetări ar rezulta că simpaticul profesor a fost surprins în flagrant delict de adulter cu tânăra și frumoasa soție a străinului gelos. Toate patru gloanțe au lovit în plin, încât profesorul Novac, transportat grabnic la sanatoriul doctorului Filostrat, se află în agonie. Numai o minune i-ar mai putea salva viața. Criminalul a fost arestat. Doamna a scăpat neatinsă, alegându-se doar cu spaima. Crima a produs o senzație imensă deoarece asasinul este descendentul unei familii mari; se zice chiar că ar fi baron. În Capitală avea puține cunoștințe. Era hotărât să rămâie definitiv în

țară, frumoasa lui soție fiind originară din Basarabia, unde se spune că ar avea moșii străvechi...”

Dar cum e eroina? Și cum s-au cunoscut, cum s-au iubit, cum au fost surprinși? Apoi criminalul?... Întrebările frământau pe Dafina în jilțul de paie ca într-un scaun de tortură. Încea să-și mai astâmpere setea cântărind pe eroul dramei. Îi plăcea. Își zicea că merită să fie iubit și de o contesă. Îl iubea.

Pe urmă îi veni să citească iar, mai atent, știrea din ziar. Poate că totuși va descoperi vreun semn între rânduri asupra pacientului iubit. Desfășură domol gazeta și se adânci în „Crima din strada Albă“.

Atunci Toma Novac ridică pleoapele ca și când s-ar fi trezit dintr-un somn fără visuri. O durere uniformă îi înfășura tot corpul. Lumina moale îi ustura ochii mari negri, cu o lucire stranie, cu bulbii roșii ca înecați în sânge. Văzu întâi pendula dintre ferestre: limba se legăna rar, greoi, fără zgomot, iar cadranul părea spălăcit de nu putea distinge nici cifrele, nici minutarele. Dedesubt însă, pe calendarul de perete, citi ușor un șapte negru arab și altul roșu roman.

„Ciudat calendar!“ îi trecu prin minte. „Și luna e scrisă cu cifre... N-am mai pomenit...”

Și numaidecât își zise, parc-ar fi vrut să-și controleze luciditatea:

„Ziua a șaptea din luna a șaptea... Coincidență!... Care-i luna a șaptea?”

În aceeași vreme însă privirile ochilor imobili lunecau, mirate și întrebătoare, de ici colo:

„Unde sunt?... Ce s-a întâmplat?”

Pe frunte simțea o bandă de fier ce-i apăsa țeasta. Se gândi să întindă brațul, să-și pipăie capul. Încercarea de mișcare i-o reteză din începuturi o năvală de durere care-i stârni un geamăt scurt, năbușit. Geamătul apoi scormoni alte dureri, ca niște cuțite înfipite decodată creștându-i trupul în mii de locuri, încât nu mai îndrăzni nici să închidă ochii.

LBRIS

We know
books

LIVIU REBREANU

Amândoi

Prefață de Mircea Coloșenco
Fișă biobibliografică și referințe critice
de Lucian Pricop

EDITURA LIVIU REBREANU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

REBREANU, LIVIU

Amândoi / Liviu Rebreanu; pref. de Mircea Coloșenco; fișă biobibliografică și referințe critice de Lucian Pricop – București: Editura Liviu Rebreanu, 2022

ISBN 978-973-1898-77-3

I. Coloșenco, Mircea
II. Pricop, Lucian (ed.)

821.135.1

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Cuvânt înainte</i> (Mircea Coloșenco).....	7
<i>Bibliografie (selectivă)</i>	19
<i>Fișă biobibliografică</i>	21
<i>Referințe critice</i>	23
AMÂNDOII	29
Capitolul I. – Ciufu	31
Capitolul II. – Stăpâna cu servitoarea	39
Capitolul III. – Cinci minute.....	44
Capitolul IV. – Casa crimelor.....	50
Capitolul V. – Moștenitorii indignați	57
Capitolul VI. – Bănuielile Aretiei	61
Capitolul VII. – Solomia vrea să plece	67
Capitolul VIII. – Judecătorul și polițaiul	74
Capitolul IX. – Informatorul ofensat	81
Capitolul X. – „Când ai mințit?“	88
Capitolul XI. – Două biete femei	94
Capitolul XII. – Toiagul bătrânețelor	103
Capitolul XIII. – Cortegiul funerar	110
Capitolul XIV. – O celebritate piteșteană	116
Capitolul XV. – Lixandru	127
Capitolul XVI. – Alibi	134
Capitolul XVII. – Inelul cu briliant	143
Capitolul XVIII. – Testamentul	154

Capitolul XIX. – Părerile lui Spiru	162
Capitolul XX. – Întoarcerea judecătorului	168
Capitolul XXI. – Un ac de păr	182

CUVÂNT ÎNAINTE

1

Conturul romanului *Amândoi* este schițat la Valea Mare, lângă Pitești, într-o zi de luni, 12 octombrie 1936. Încă nu-l titrase, derulând subiectul cu începutul de frază: „Pentru romanul polițist – croul Agatha Vasiliu“. Și firul acțiunii curge mai lesne, precedată de mărturisirea că lucrurile la *Gorila*, alt roman început, „merge greu. Lenea și lipsa de liniște“. Mărturisirea, în continuare, este terifiantă: „Numai când sunt singur sunt capabil să stau toată ziua și noaptea la masa de scris, să dobândesc patima hârtiei albe“. Dar tot în aceeași zi de octombrie, schițează planul unui alt roman: *Minunea minunilor*, gândit mai demult, dar abandonat definitiv, deși îl contractase la Editura „Adevărul“, pentru care încasase deja un avans de bani.

Trei ani mai târziu, într-o sâmbătă, 1 iulie 1939, la București, acasă, notează în jurnal: „Azi am încheiat [contractul] principal cu [Editura] «Socec», pentru romanul *Alibi*“, cum fusese titrat *Amândoi* pe masa de lucru în plin șantier de creație. (În aceeași zi, îi venise contractul de la o editură franceză pentru apariția romanului *Ion*.) Se apucă de muncă la *Amândoi*, scriind în *Jurnal*: „Cred că sunt pe calea cea bună“ (12 iulie 1939), ca o lună după aceea să declare plin de încredere: „Niciodată n-am avut o carte atât de complet făcută în cap ca acuma *Alibi* sau cum îi voi zice. Și, totuși, nu lucrez cu sporul ce s-ar cuveni... Nu-mi place încă

Capitolul I

CIUFU

– Oare ce-o fi pățit procopsitul de frate-meu? zise Spiru Dăniloiu, uitându-se la nevestă-sa numai cu ochii, fără a întoarce capul. Că m-a întrebat popa Ilie de la Biserica Sf. Nicolae... Zice că a trimis de trei ori la dânsul și casa parcă ar fi pustie...?

Era luni seara, pe la mijlocul lui decembrie. Stăteau la masă, singuri, soții Dăniloiu, în sufrageria vastă, plină de mobile felurite, bufete și servante încărcate de văsării, tacâmuri, bibelouri... Policandrul de cristal cu zeci de lumini ardea, ca totdeauna, cu un singur bec, pentru economie. Printre cești și pahare, pe bufet, trona statueta de bronz a lui Napoleon, cumpărată de ocazie la București. Deși Dăniloiu era numai negustor și nici nu făcuse armata, avea profundă venerație pentru marele împărat, ca dealtfel mai toți negustorii și alți burghezi înstăriți din Pitești.

Cu coatele pe masă, ținând în mâini un zdravăn picior de gâscă, bărbatul se oprise din molfăit, așteptând parcă o explicație. Chipeș, înalt, avea fața bloncoasă, aspră și mustăți stufoase bulgărești mânjite de grăsime. Soția lui, Vasilica, numai cu vreo opt ani mai mică, părea mai bătrână ca dânsul, cu părul ei împuținat și cărunț, cu obrajii plini de zbârcituri, mai ales în colțurile buzelor, încât gura semăna cu o pungă lipită subt nasul îngust și ascuțit. Ea isprăvisese de mâncat și, pe gânduri, cu un gest mecanic, strângea fărâmurile de pâine dimprejurul tacâmului.

– Aoleu! făcu drept răspuns, tresărind. Tocmai adineaori vorbirăm și noi, cu Solomia, despre dânșii, că n-au mai dat nici un semn de viață!

– Da, adevărat – dădu din cap Spiru. Sâmbătă dimineața m-am întâlnit cu Ilarie la prăvălie și de-atunci... Iar azi e luni!

Intră servitoarea cu un sifon pe care îl așeză pe masă, la îndemâna stăpânului, alături de o sticlă de vin pe jumătate goală.

– Ce vorbeam noi, Solomie, despre tața Mița? întrebă doamna cu o mică satisfacție. Vezi, și dumnealui zice că nu-i lucru curat!

Servitoarea tresări ca și d-na Dăniloiu adineaori și se uită îngrozită la Spiru care o măsură cu o privire nehotărâtă. Ochii ei mari, albaștri, cu luciri aproape violete, păstrau o expresie blândă, catifelată, învăluitoare. Dealtminteri întreaga-i făptură era plăpândă și fină, încât nimeni n-ar fi spus că e țărăncă. Potrivit de înaltă, mlădioasă și cu mers de porumbiță, brațele și mâinile delicate, obrajii puțin palizi, buzele pline mereu umede, avea totuși o înfățișare melancolică, parcă în suflet ar fi purtat numai tristețe. Când zâmbea se lumina ca o madonă, dar în vremea din urmă zâmbea tot mai rar.

– De câte ori nu mă cruceam și eu cu Solomia: cum, Doamne, pot sta atât de singuri și de părăsiți? reluă Vasilica pe gânduri. La bătrânețe omul are mai multe nevoi. Și dumnealor sunt destul de bătrâni...

– Apoi dacă eu am șaiszeci și cinci, Ilarie trebuie să se apropie de șaptezeci și patru-cinci – mormăi bărbatul cu gura plină. Iar Mița cred că a bătut și ea șaptezeci...

Se întrerupse, își pregăti tacticos un șpriț, îl dădu de dușcă, își șterse gura și mustățile, apoi își dresе glasul să continue...

Atunci însă se auzi zbârnâitul soneriei în coridor, atât de strident că toți trei se cutremurară.

– Cine-o fi? șopti d-na Dăniloiu după o tăcere. Ia vezi, Solomie!

Peste câteva clipe servitoarea anunță pe un om din partea părintelui Ilie, care vrea negreșit să vorbească cu domnul.

– Ce-i, Mihai? întrebă Dăniloiu lăzindu-se pe scaun, ca să-și dea mai multă greutate. Ce s-a întâmplat?... Te-a trimis părintele?

– M-a trimis, domnule Spirică – răspunse omul rămas lângă ușă. M-a trimis să vă spun că iar am fost la domnul Ilarie, a treia oară, și tot degeaba. Poate nici n-or fi acasă.

– Ei, Doamne, n-or fi – interveni Vasilica supărată. Cum să nu fie acasă? Unde să fie?

– De, cucoană, știu eu? făcu omul dând din umeri.

Se numea Mihai Ciufu și era servitorul bisericii de mai mulți ani. Țăran îmbrăcat orășenește, îndesat, cu capul colțuros și mic, cu ochii căprui vicleni în fundul capului, gura mare cu dinți puternici tătarești, falca de jos ieșită înainte, parcă mereu ar fi întins gâtul – făcea o impresie neplăcută, mai ales că avea și un glas mieros, nepotrivit cu înfățișarea lui. Preotul Tănăsescu îl lăuda însă că e harnic și credincios.

– La urma urmelor s-ar putea să fi plecat la București după vreo afacere – observă Dăniloiu. Au mai plecat ei și altădată așa, fără să sufle nimănui o vorbă.

Ciufu reluă cu glas blajin și cu o ușoară nemulțumire pe față:

– De sâmbătă până acum eu am fost de trei ori, cum zic, dar n-aș putea jura nici într-un fel, nici într-altul...

– Nici sâmbătă n-ai găsit pe nimeni? se miră Dăniloiu. Pe la ce oră zici că ai fost sâmbătă? Că sâmbătă dimineață m-am întâlnit cu Ilarie și am vorbit împreună cum vorbesc cu tine...

Servitorul aruncă o privire circulară oprindu-se pe rând la toți trei cu o compătimire obosită, continuând apoi totuși dulceag:

– Văd că d-voastră nu vreți să mă credeți parcă v-aș spune minciuni ori basme...

Lui Dăniloiu purtarea și vorba servitorului i se păreau necuviincioase, iar plecăciunea prefăcută îl scoase din țâțâni. Izbucni:

– Prost ești, măi omule, ori ești al dracului? Ce umbli să mă îmbeți pe mine cu apă rece?... Eu te întreb: când ai fost sâmbătă la frate-meu, la ce oră, ziua ori seara? Asta te întreb, idiotule, și la asta să răspunzi!

LIBRIS

We know
books

LIVIU REBREANU

Calvarul

Prefață de Ion Simuț
Fișă biobibliografică și referințe critice
de Lucian Pricop

Editura Liviu Rebreanu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

REBREANU, LIVIU

Calvarul / Liviu Rebreanu. pref. de Ion Simuț; fișă biobibliografică și referințe critice de Lucian Pricop – Ed. a 4-a – București: Cartex 2000, 2024

ISBN 978-606-091-205-7

I. Simuț, Ion (pref.)

II. Pricop, Lucian (ed.)

821.135.1

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Romanul unei disculpări</i> (Ion Simuț)	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	31
<i>Referințe critice</i>	33
CALVARUL	49
Avertisment	51
De ce?	53
Primejdia	61
Sabia lui Damocle	75
Cumpăna soartei	90
Gura lupului	103
A doua oară	114
Marginea prăpastiei	127
Goana	137
Catastrofa	159
De ce?	175

AVERTISMENT

Acum câteva luni s-a stins un poet foarte tânăr și foarte necunoscut. Ziarele, atât de grăbite să descopere fapte diverse, nici măcar nu i-au înregistrat moartea. Adevărat că moartea aceasta n-a fost prea senzatională. Un om și-a curmat viața în clipa în care a înțeles limpede că, între el și oamenii spre care năzuise din toate adâncurile sufletului său, s-a deschis o prăpastie – atâta tot. Ce poate să însemne moartea unui om la vremea atâtor bălării înverșunate în care se topesc zilnic mii de vieți? Ş-apoi moartea însăși nu e dureroasă; îngrozitoare este numai calea până la ea. Căci pe calea aceea se spulberă speranțele, sângerează inimile, se sfâșie sufletele...

În urma poetului mort de bunăvoie a rămas un teanc de file stropite cu sânge. Le-am răsfoit din curiozitate. Pe urmă am citit cu luare-aminte. Era povestirea unei agonii zbuciumate, zvârlită pe hârtie într-o grabă înfrigurată, în ultimele ceasuri ale scriitorului. Mi s-a părut interesantă, mai ales că este sinceră ca o spovedanie.

Războiul e o tragedie uriașă alcătuită dintr-o complexitate de tragedii mărunte. Câte milioane de oameni a înghițit măcelul, atâtea milioane de drame a stârnit în lume, unele zdrobind numai trupurile, altele strivind sufletele. Și poate că cele mai tăcute, ascunse, zăvorâte în taințele inimii, au fost cele mai cumplite. Gloanțele, obuzele și toate uneltele născocite spre a omorî cât mai mulți oameni au cel puțin silința de-a ucide repede, de-a sfârși mai curând chinurile trupești; pe când suferințele sufletești rod

îndelung temelia vieții, ca o ceată de carii flămânzi, până ce izbutesc s-o sfărâme.

În paginile acestea, găsite în fața unui mort, războiul nostru, prea bogat în dureri, e mai mult decât un leitmotiv sforăitor. Nu i se văd zvârcolirile muiate în bălți de sânge, nu i se aud fanfarele eroice, nici vaierele de doliu, dar i se simt pretutindeni palpitațiile vijelioase, atotcuprinzătoare. Trece peste un om, îl calcă în picioare, i se încuibează în inimă, îl stăpânește și, în cele din urmă, îl aruncă în ocna morții.

Ar fi fost poate potrivit să dau în vileag manuscrisul întocmai. Ar fi avut însă o înfățișare de actualitate care i-ar scade prețul omenesc. De aceea am schimbat mai toate numele, care în original sunt purtătoarele unor persoane mai mult sau mai puțin cunoscute; am lăsat numai câteva, de-ale aceluia ce, din diverse considerații, îmi închipuiesc că vor supraviețui frământărilor de astăzi. Am suprimat apoi unele pasagii care mi s-au părut că îngreuiază fără folos mersul povestirii, precum și, pe cât s-a putut, supărătoarele repetări de fapte și expresii. De asemenea, nu m-am sfiit să îndrept pe ici-colo stilul, fără totuși a altera forma generală care, prin spontaneitatea și chiar prin neglijențele ei, constituie o parte bună din farmecul cărții. Și, în sfârșit, spre a înlesni citirea, am grupat povestirea în capitole cu titluri pe care le-am desfăcut iarăși în părți numerotate.

Se cuvine să mai adaog, pentru încheiere, că toate câte le povestește poetul dispărut sunt lucruri întâmplante aievea. Dacă totuși pe alocuri cartea pare un roman, de vină este numai viața care, orice s-ar zice, este cel mai iscusit romancier din lume.

L. Rebreanu
Martie 1919

DE CE?

1

Mă numesc Remus Lunceanu. Sunt de treizeci și unu de ani. Unii mă cred mai tânăr, fiindcă sunt slăbuț, iar alții mai bătrân, poate pentru că părul mi-e alb ca oaia... Multă lume mi-a spus că aș fi simpatic uneori. Cu toate acestea puțini m-au iubit. Aș putea zice chiar că nimeni nu m-a iubit cu adevărat. Am o sumedenie de prieteni, când îmi merge bine, și n-am nici unul, când aș avea nevoie.

Sunt convins că am talent... Acuma, la marginea prăpastiei, îmi pot îngădui toată sinceritatea. Da, deseori, în sufletul meu, mi-am zis că sunt poate genial. Cine știe? E posibil să fiu, sau cel puțin ar fi fost posibil. Noroc însă n-am avut în viață. Numele meu a circulat numai în cercul acela prea strâmt care se cheamă „lumea literară și artistică“, și încă și în cercurile acestea!... Viața te îndoiaie, te sucește, te îmbrânțește și-ți impune compromisuri de care ți-e silă. Inima ta te mână spre înălțimile albastre și soarta te târâște în noroiul ulițelor fără soare.

Am fost modest și timid totdeauna. Gălăgia m-a îngrozit. Poate dacă n-aș fi fost așa, azi n-ar trebui să mă recomand cu atâta stăruință și nici să scriu ceea ce scriu. Dar revolverul e aici, lângă mine, acum. Dacă întorc puțin ochii îi văd gura neagră, cocoșul amenințător... Trebuie să mă grăbesc. Ceasurile îmi sunt numărate. Mi-au mai rămas atât de puține! Nici să mă înduioșez nu mai am

vreme... Se apropie zorile și nu se mai poate să văd răsăritul soarelui!... Nu, nu! E hotărât. M-am hotărât! Înainte, înainte!...

Cusururi multe mi-a hărăzit Dumnezeu. Și multe păcate. Și multe slăbiciuni. Mi le-am cunoscut totdeauna fără înconjur, ceea ce nu fac niciodată cei isteți în viață. Istețimea mea în viață, vai de ea... N-am știut să mă apropiu de oameni. Așteptam să se apropie ei de mine. Și nici ei nu prea s-au apropiat. Eram o fire de veșnică opoziție. Contraziceam cât puteam. Aceasta n-ar fi rău. Asemenea temperamente răzbesc și se impun în lume, când sunt însoțite de căldură și mai ales de vehemență. Eu însă am fost contrazicătorul calm, agasant, plicticos, care, izbândind, lasă ură sau indispoziție în urmă. De multe ori, în discuții, după ce opoziția mea triumfa, simțeam cum se așază gheața în sufletele celor convinși, și parcă-i auzeam cum gândesc cu toții:

„O fi având dreptate, dar e scârbos...”

M-am silit să-mi schimb firea. Și n-am izbutit. Din pricina aceasta apoi s-a urzit în jurul meu o atmosferă stranie, în care se prind prea lesne toate bănuielile, toate învinuirile, toate săgețile otrăvite. Un prieten, care se înfuria când îi imputam că nu mă iubește îndeajuns, odată, plângându-mă că cutare m-ar fi ponegrit, mi-a zis zâmbind cu un înțeles adânc:

– Ce-are a face, dragul meu? Ție nu-ți pasă de nimic...

Niciodată n-am știut să protestez și să mă revolt la vreme. Jicnirile mă amuțeau, în loc să mă facă să izbucnesc cu emfază. Mă durea zile întregi cea mai neînsemnată aluzie răutăcioasă, mă frământa și mă chinuia, dar nu eram în stare s-o abat cu furia spontană care retează ascuțișurile. Mă mulțumeam în cele din urmă cu conștiința cinstei, uitând că cinstit nu e acela care e cinstit, ci acela pe care ceilalți îl consideră cinstit, chiar dacă inima lui ar fi mai neagră ca postavul pompelor funebre...

M-am însurat la o vârstă când alții visează amante, care se schimbă ca și cămășile. Nevastă-mea e draguță și bună, și e singura ființă de care sunt aproape sigur că mă iubește, afară de mama, care mi-a păstrat, sărăcuța, un cult special, fiindcă îi seamănă în toate privințele. Tina mea mă vede cuceritor și genial, mai

ales când e în toane bune. Mă ridică în slavă pretutindeni unde poate, ceea ce face impresie asupra unora, căci admirațiile mereu repetate sunt molipsitoare, ca și calomnia. Trei sferturi din confracții mei de azi și-au făcut celebritatea laudându-se singuri în scris și prin viu grai, până ce a sfârșit și lumea să creadă cum cred ei.

Mai am și trei copilași, o fetiță și doi băieței. Nevasta și copiii îmi sunt toată mângâierea în viață și toată averea, adică îmi erau... Poate că e cam caraghios s-o spun. Dar acum pentru mine nimic nu mai e caraghios, acum când peste câteva ore...

Nu, nu vreau s-o iau înainte. Am nevoie de ordine, oricât îmi vine de greu să fac ordine în mintea care în curând nu va mai trebui să se zbuциume...

Aș fi vrut să trăiesc cel puțin atâta, să-mi văd mărișori copiii. Mă gândeam fetița s-o fac dansatoare, fiindcă e frumoasă, mldioasă și grațioasă. De multe ori ne-am certat cu nevastă-mea din pricina aceasta, căci ea ține foarte mult la traiul liniștit, burghez, cu leafă fixă și sigură... De-acuma va putea face orice cu ea. Eu nu voi mai avea nici un amestec...

Pierd șirul, iată... Spun lucruri fără importanță, când am atâtea, însemnate, pe care trebuie să mi le scot din inimă înainte de a-i opri bătăile. Ce greu este să coordonezi când sufletul îți geme de povara durerilor!

De-abia acum îmi aduc aminte că am uitat să spun tocmai ceea ce ar fi trebuit să arăt în primul rând: sunt ardelean. Asta-i tot. De vreo zece ani am venit în țară. Dincolo fusesem un biet nimic îndrăgostit de scrisul românesc. Sună a frunză goală adaosul acesta și totuși câte doruri naive cuprinde... Numai cel ce a trăit între străini vrăjmași știe și poate simți și prețui cu adevărat nostalgia cea mare și copleșitoare. Mi-a trebuit o sforțare cumplită ca să mă arunc în necunoscut cu o poezie proastă în buzunar și speranțe mărețe în minte. De câte ori n-aș fi avut dreptul să regret sforțarea aceea, de câte ori! Și n-am regretat-o nici chiar azi, când...

Deziluziile au venit curând, veșnic noi.

LBRIS

We know
books

LIVIU REBREANU

Ciuleandra

Prefață de Ion Simuț
Fișă biobibliografică și referințe critice
de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000

Ilustrație copertă: Mădălina Pricop

Coperta I: *Oglindă spartă într-un medalion*

Tehnoredactor: Ecaterina Pislă

Lector: Ioana Marcu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

REBREANU, LIVIU

Ciuleandra / Liviu Rebreanu; pref.: Ion Simuț; fișă

biobibliografică și referințe critice de Lucian Pricop – Ed. a 5-a –

București: Cartex 2000, 2025

ISBN 978-606-091-323-8

I. Simuț, Ion (pref.)

II. Pricop, Lucian (ed. șt.)

821.135.1

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel./fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel.: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Un roman al speculației psihiatrice</i> (Ion Simuț)	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	25
<i>Referințe critice</i>	27
<i>Notă asupra ediției</i>	37
CIULEANDRA	39

I

– Taci!... Taci!... Taci!...

O prăvălise pe sofa și, cu genunchiul drept, îi zdrobea sânii. Degetele și le înfipsese în gâtul ei plin și alb parc-ar fi vrut să înăbușe un răspuns de care se temea. Îi simțea corpul zvârcolindu-se, întocmai ca sub o îmbrățișare fierbinte, și zvârcolirea îl înfuria mai nătâng.

– Taci!... Taci!...

Repeta același cuvânt, cu același glas horcăit, fornăind pe nas rar, prelung. Ochii lui umflați nu vedeau totuși nimic, ca și când s-ar fi coborât peste ei un obositor vâl roșu...

Într-un târziu, o atingere molatică îi cuprinse brațele, numai câteva clipe, și apoi se topi, neputincioasă. El își dădu seama, ca prin vis, că trebuie să fie mâinile ei, încercând să se apere. Și atunci, deodată și foarte deslușit, își auzi propria-i voce, aspră, strâmbă, găfăită, răbufnind ca dintr-o adâncime de pivniță. Îi trecu fulgerător prin gând „ce glas!“ și îndată, parcă și-ar fi recăpătat brusc vederea, zări două globuri albe, sticloase, aproape ieșite din orbite, cu o fină rețea de vinișoare roșii încercuind o pată rotundă albastră-viorie: ochii ei înmărmuriți într-o lucire de spaimă resemnată. Privirea îl ustura ca o muștrare nesuferită:

– Ta... a....

Vruse să strige, dar acuma sunetele i se sfărâmau în cerul gurii, hârâitoare și uscate, iar globurile albe în aceeași vreme se

măreau mereu și se împreunau într-un disc cenușiu, care apoi începea să se învântească amețitor împrejurul petei albastre nemisicate. Un simțământ greu de leșin îi înmuie brațele. I se părea că are să se prăbușească și căuta disperat un sprijin...

Ca trezit dintr-un coșmar, sări trei pași înapoi. Degetele îi rămaseră rășchirate și țepene. Se uită împrejur năucit. Făcea sforțări să se orienteze. Razele becurilor, gălbui și filtrate, îl dureau, ca și când ar fi intrat repede, după un întuneric mare, într-o lumină orbitoare. Toate lucrurile i se înfățișau cu reliefuri neobișnuite. Lângă sofa, blana de urs alb se zbârlise, iar capul cu ochii morți, de sticlă, îl privea căscând gura către el, amenințător. În cămin două buturugi mocneau cu flăcări galbene, ce se răsuceau și se întindeau mânioase ca niște limbi de balaur. Între cele două ferestre dinspre stradă, consola, cu oglinda până-n tavan, încărcată de pufuri, borcane, sticlute și alte obiecte, din arsenalul de întreținere a frumuseții feminine, părea o ființă vie încremenită de rușine.

Ajunse lângă ușa dormitorului, potrivindu-și manșetele și mânecile boțite, dar uitându-se mereu uluit la sofaua pe care ea zăcea neclintită, cu capul spre dânsul, încât îi vedea numai creștetul puțin aplecat în dreapta, pieptul decoltat și rochia mototolită. Milioane de gânduri îi plouau în minte și se ciocneau în zgomote surde. Când, după un răstimp, i se mai potoli inima, observă că singurul zgomot în lume îl făcea respirația lui ostenită; încolo o tăcere blândă, molesitoare; chiar focul în cămin ardea acum atât de lin, parc-ar fi fost un foc imaterial. Numai căldura era sugrumătoare. Sudorile îi curgeau pe obraji ca lacrimile. Și totuși mai rău îl supăra tăcerea încât, ca s-o alunge, rosti:

– Madeleine!

Căutase să fie dulce și se spăimântă de glasul care parcă era al unui străin dușmănos. Își aminti că tot astfel îl mirase același glas adineaori când... Și deodată se simți copleșit de o rușine mare, parcă s-ar fi pomenit gol în mijlocul unei mulțimi batjocoritoare. Își dădea seama că, deși avea ochii ațintiți asupra sofalei, sufletul

lui nu voia să vadă nimica de frică să nu trebuiască a înțelege prea curând.

– Madeleine! murmură apoi din nou, cu umilință, ca și când ar fi încercat să ispășească o faptă printr-un cuvânt.

Câteva clipe avu simultan toate certitudinile: că trăiește și că e moartă, că a ucis-o și că n-a ucis-o, că nu s-a întâmplat nimic și că s-a sfârșit tot... În aceleași clipe însă își mai reamintea cum, pe când se năpustise asupra ei, îi stăruise în creier, ca o poruncă, gândul că trebuie s-o omoare și că totuși n-are să moară...

Deodată, într-un fior de spaimă, zări, drept în față, un tânăr cu părul negru, puțin vâlvoi, cu figura rasă, fină, ovală și răvășită, cu ochii rătăciți, îmbrăcat în frac, dar cu manșetele ieșite din mâneci, cu plastronul frământat și o aripă a gulerului ridicată până la ureche, ca la eroii aristocratici în filmele americane, după o încăierare de box cu rivalul burghez... Tresări când își recunosc chipul în oglindă.

„Bietul Puiu Faranga!“ făcu dânsul, schițând un surâs trist, pe care cel din oglindă i-l întoarse prompt.

Surâsul însă îi îngheță brusc pe față, ca o mască. În oglindă, de pe sofa, cu capul plecat ușor într-o parte, Madeleine îl privea cu ochii foarte mari și albi și cu o figură parcă disprețuitoare. Buimăcit porni spre ea, dar un zgomot îi reteză mișcarea. Brațul lui Madeleine, alb și rotund, alunecase jos, oprindu-se pe gâtul ursului parc-ar fi vrut să-l alinte.

Acuma Puiu Faranga avu fulgerător revelația realității. Ochii ei păreau vii, brațul ei se lăsase într-o mișcare vie – și tocmai acestea îi spuseră mai limpede că nu mai e nicio speranță. Spaima că a stins o viață omenească i se răsucea în suflet ca un pumnal. Nu mai știa ce să facă, și neștiința aceasta îl umplea de groază, iar liniștea dimprejur îl sugruma. Întoarse deodată spatele cu o sforțare cruntă, ca și când și-ar fi smuls picioarele dintr-o ținuire, și porni afară pe ușa deschisă a dormitorului. În șira spinării o mână urmăritoare îl trăgea înapoi...

LBRIS

We know
books

LIVIU REBREANU

Crăișorul

Prefață Mircea Coloșenco
Fișă biobibliografică și
referințe critice de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000

IBDIS | We know books
Coperta: Mădălina Pricop
Imagine coperta I: Clopot de mănăstire, secolul al XIX-lea
Lector: Ioana Marcu
Tehnoredactor: Ecaterina Pislă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
REBREANU, LIVIU

Crăișorul / Liviu Rebreanu; pref. de Mircea Coloșenco; fișă
biobibliografică și referințe critice de Lucian Pricop – Ed. a 4-a –
București: Cartex 2000, 2025

ISBN 978-606-091-295-8

I. Coloșenco, Mircea (pref.)

II. Pricop, Lucian (ed.)

821.135.1

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel./fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel.: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Cuvânt înainte</i>	7
<i>Bibliografie (selectivă)</i>	18
<i>Fișă biobibliografică</i>	19
<i>Referințe critice</i>	21
<i>Notă asupra ediției</i>	25
Crăișorul	27
Capitolul I. Înălțate împărate!	29
Capitolul II. Vine Horia cu porunci!	46
Capitolul III. De la Ana la Caiafa	55
Capitolul IV. Cu voia și porunca împăratului!	65
Capitolul V. Hai, feciori!	80
Capitolul VI. A noastră-i lumea!	97
Capitolul VII. Cumpăna	117
Capitolul VIII. Vin cătanele!	137
Capitolul IX. Iuda	151
Capitolul X. Roata	166

CAPITOLUL I

ÎNĂLȚATE ÎMPĂRATE!

Prin ceața albă și necăcioasă, pe calea desfundată dinspre Arada, cobora în satul Albac, găfâind și suduind, Ursu Uibaru, țaran țănoș, cu cizme ungurești, cu căciula neagră pe-o ureche, gornic în slujba șpanului de la Câmpeni. Fusese trimis de ieri cu porunci, a mas la Ion Mătieșu, tovarăș de gornicie din Arada, și acuma se întorcea necăjit că nu întâlnește vreo căruță, să nu-l apuce pe-aici noaptea și vremea mai rea. Pe podețul de peste pârâul Albacului, în mijlocul satului și în fața bisericuței de lemn, la răscrucea drumului spre Câmpeni, îi ieși brusc în față un flăcău cu țundra sură pe umeri. Bucuros că întâlnește măcar un suflet de om, Uibaru strigă:

– Care ești, măi omule?... Ia oprește oleacă!... Tu erai Ionuț?

Flăcăul își strânse sumanul, săltându-se puțin din umeri, și răspunse mormăind mohorât, parcă nu i-ar fi făcut nicio plăcere întâlnirea cu gornicul:

– Da ce-i porunca, bade Ursule?

Uibaru tăcu o clipă încurcat. Oprise pe flăcău, fără să știe cine este, numai ca să-și răcorească necazul schimbând două vorbe. Acuma însă i se păru că ar fi nepotrivit cu slujba lui domnească să tăifăsuiască cu un băiețandru. Totuși, fiindcă se nemerise să întâlnească pe feciorul lui Horia, zise mai întunecat:

– Apoi că prea bine nu-i, băiete! Că numai alaltăieri chiar domnul Ișpan l-a văzut pe tătâne-tău prin Câmpeni, nu știi unde, și

IPRIS | We know books

tare s-a mâniat și ne-o ocărăț pe toți, că, zice, cum se poate să umble Horia slobod și nezăhăit de nimeni, în loc să șadă în temniță împreună cu ceilalți vinovați de răzmerița de-amu-i anul... Apoi, vezi, măi Ionuț, multe am pățimit noi din pricina tătâne-tău și tot am tăcut și l-am ferit, că-l știm om de omenie, dar nici așa nu se poate mereu, să ne facă numai pozne cu domnii. Trebuie să mai ia seama și dumnealui, să se ferească și să știe că domnii cu pandurii lor nu-l iartă și nici nu s-or odihni până nu l-or vedea în lanțuri ori și mai rău! Așa să știi, măi băiete, și să-i spui și dumnealui să știe și să ia seama!

– Să-i spun, cum să nu-i spun – făcu flăcăul tot morocănos.

– Îmi pare bine că te-am întâlnit ca să nu zică pe urmă badea Ursu că am fost viclean! urmă gornicul. Tocmai pentru că umblă vestea că iar vrea să plece la împăratul...

– Nu știu, bade – îl întrerupse Ion deodată cu imputare amară – dar ar mai putea și domnii să ne lase în pace, că tătucu n-a mai făcut rău nimănui în lume fără numai bine și-i păcat să-l hărțuiască mereu ca pe un câine!

– Na, apoi asta-i altă poveste! zise Ursu Uibaru cu glas aspru, ca și când ar fi vrut să arate că el, slujbaș domnesc, nu se poate lăsa înduioșat. Sănătate bună, Ionuț!

Parcă s-ar fi rușinat că a vorbit lucruri atât de gingașe cu un băietan fără minte, porni îndată la vale pe drumul noroios în care cizmele clefăiau la fiecă pas. Ceața îl înghiți curând și flăcăul se pomeni deodată singur. Ascultă pașii ce se depărtau până ce se pierdură, apoi scuiță cu scârbă:

– Bată-te Dumnezeu să te bată!

Îi era urât Ursu Uibaru. Toată lumea îl ura. În doi ani de gornicie a făcut mai mult rău oamenilor decât toți ceilalți gornici împreună. Flăcăul coborâse în sat numai ca să se întâlnească cu Iliana lui Ion Mătieșu, numai de dragul ei. Îi spusese fata că gornicul e pe-aici, totuși i se părea că ceasul rău i l-a scos înadins în cale să-i strice bucuria. Era de vreo nouăsprezece ani, dar voinic și chipeș ca un bărbat.

Se scutură ca și când ar fi vrut să lepede urmele întâlnirii cu Uibaru, apoi o luă spre casă, pe lângă pâraul Albacului în sus. Îi reveni în inimă chipul Ilinei. De dorul ei începu să horiască. Avea glas cald și dulce, ca și tatăl său. Sosi sub coasta pe care se afla căsuța lor, mai la deal, în Crângul Feregetului. Așteptă un răstimp parc-ar fi sperat că are să-l ajungă Iliana din urmă. Prinse a sui pe cărarea lunecoasă. Opinca se cățara greu și căuta mereu sprijin. Când se văzu în deal se opri să răsufle. Ceața rămăsese jos și se întindea ca un giulgiu murdar peste valea șerpuită.

În crâng, cele câteva căsuțe de bârne, cu coperișele de dranițe mucezite, se piteau răsfirate și speriate printre pomi. Rămășițele de pâclă, ca niște smocuri de lână, atârnav prin copaci și pe streșinile scunde. În fund, dincolo de tăpșanul crângului, coasta își urma urcușul, investmântată cu pădurea bătrână de fag.

Flăcăul trecu șuierând vreo trei pârleazuri până în grădina lor cu câțiva pomi și o clăiță de fân. Casa, numai tinda și o odaie, era atât de slăbănoagă că părea gata să se dărâme. Pe prispă, lângă ușa tinzii, ședea un om cu sumanul negru, cu pipa stinsă în colțul gurii.

– Aici erai, bade George? întrebă flăcăul mirat.

– D-apoi vezi bine – murmură țaranul fără să clintească, cu un glas supărăcios. Venisem să mă sfătuiesc cu tătâne-tău c-am auzit prin sat că iar umblă să plece la împăratul după dreptate.

George Nicula, nepot de văr al lui Horia, mustăcios și negricios, ridică întrebător ochii asupra flăcăului. Cotrobăind după cheia tinzii, Ion răspunse liniștit:

– Nu-i acasă, bade, și nici n-a mai dat pe-aici de vreo săptămână! Că dumnealui mai mult e pe drumuri decât acasă, știi bine și dumneata!

– Știu. Dar mă bizuiam pe noroc. Dacă-l nimeream, ziceam să mă ia și pe mine cu dumnealui, că și io-s om de treabă și cu dare de mână și nu mi-ar sta rău să merg.

Așteptă un cuvânt bun de la Ion, care însă se căznea să descuie și mormăia o sudalmă. Urmă mai moale:

– Dumnealui ar putea numai să vrea, că doar unu-i Horia în țara asta și oamenii îl ascultă mai mult decât pe vlădica.

LBRIS

We know
books

LIVIU REBREANU

Gorila

Prefață de Ion Simuț

Fișă biobibliografică și
referințe critice de Lucian Pricop

Editura CARTEX 2000

Coperta: Mădălina Pricop

Coperta I: Mașină de tipar din a doua jumătate a secolului al XIX-lea

Tehnoredactor: Ecaterina Pislă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

REBREANU, LIVIU

Gorila / Liviu Rebreanu; pref. de Ion Simuț; fișă biobibliografică și referințe critice de Lucian Pricop – Ed. a 1-a – București:

Cartex 2000, 2024

ISBN 978-606-091-173-9

I. Simuț, Ion (pref.)

II. Pricop, Lucian (ed.)

821.135.1

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Un roman de dragoste camuflat într-un roman politic</i>	
(prefață de Ion Simuț)	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	20
<i>Referințe critice</i>	22
GORILA	27
Capitolul I. Întorsătura	29
Capitolul II. Vălmășagul	78
Capitolul III. Treptele	120
Capitolul IV. Interval	153
Capitolul V. Frați de cruce	196
Capitolul VI. Despărțiri	246
Capitolul VII. Prigoana	285
Capitolul VIII. Gloanțele	329
Capitolul IX. Spovedanii	362

Capitolul I ÎNTORSĂTURA

1

– Nu, zău, m-ați amețit cu atâta politică! izbucni d-na Emilia Cornoiu într-un grup de bărbați, așteptând începerea ceremoniei. Parcă nici n-am fi la logodnă...

Constantin Rotaru, tatăl logodnicei și amfitrionul, se scuză cu un surâs jenat și totuși galant:

– Ai dreptate, coană Milico, ne-a cotropit politica și ne-a stricat până-n măduva oaselor! Poate de aceea merg toate treburile din rău în mai rău...

Soția generalului Alexandru Cornoiu se apropia de cincizeci, dar se simțea tânără și, cum spunea de multe ori, nu se dădea pe una de douăzeci de ani. Era blondă-platină, după moda zilei, cu niște ochi căprui care zâmbeau și se țuguiau de câte ori întâlneau o privire bărbătească simpatică. Deși mai durdulie decât admiteau canoanele siluetei moderne, avea o vioiciune sprintară în mișcări și în vorbă care o făcea agreabilă chiar și celor ce, mai cu seamă la început, o găseau cam vulgară și prea insistentă. Întrerupse pe Rotaru cu alt glas, mângăios:

– Cel puțin spune-mi și mie, că doar știi cât mă interesează, din pricina lui Alecu, pleacă guvernul ori nu pleacă și, dacă pleacă, cine vine?... D-ta trebuie să știi că ești în secretele zeilor!

– Mă calomniezi, scumpă doamnă! protestă galeș amfizionul, scuturându-se ca de o rușine. Sunt un simplu deputat și încă mameluc, adică fără nici o trecere. Eu, ca și dumnealor de altfel, fac politică teoretică, nu practică!

Înalt, voinic, cu părul foarte nins și cu fața tinerească trandafirică, cu ochii albaștri sentimentali, Rotaru inspira încredere de la prima vedere. Avocat cu succese răsunătoare, cu o clientelă care-i asigura venituri considerabile, cu o întreagă armată de secretari, politica într-adevăr mai mult îl încurca și-i răpea timp. O făcea ca un sport și fiindcă orice român cu anume situație socială trebuie să aibă și un rost politic. Lumea îl privea de mulți ani candidat pentru portofoliul justiției.

– Admirabil! strigă Alexe Danciu, râzând și aplaudând zgomotos.

Era un secretar negricios și rotofei, arivist înverșunat care-și lingusea patronul atât de ostentativ că indispucea lumea. Când vorbea Rotaru se planta în fața lui, ca să fie negreșit observat, și asculta cu gura căscată de admirație, așteptând momentul să râdă sau să aplaude.

– Surdina, Danciule, că ne compromitem! murmură avocatul confuz, cu degetul pe buze.

– Nu, zău, maestre, nu mă pot stăpâni! stăruie tânărul. Sunteți formidabil!

Împrejurul d-nei Cornoiu, în colțul vastului salon, coborî clipa de tăcere care subliniază fără voie gafele prea tari. Cei trei-patru tineri pleacă capetele, iar Mircea Tolontan, alt secretar al lui Rotaru, roși până-n vârful urechilor. Chiar îndrăznețul Georgel Guguianu, vechi judecător de instrucție și fervent cultivator al maestrului în vederea ministeriatului, începu să-și examineze încrucat botul pantofilor. Singur Victor Florescu, consilier la Casație și prieten din școală cu gazda, uscat și delicat, purtând gravitatea profesională ca o mască pe figura-i altfel blajină, trecu peste gălăgiosul adulador domestic și rosti sentențios:

– Trebuie totuși să recunoaștem, dragă Costică, indiferent de situația guvernului de azi sau a celui de mâine, că trăim într-o epocă tulbură, într-o criză permanentă!

Cuvintele magistratului șterseră îndată ecoul penibil ce mai plutea în aer. Înainte de-a răspunde, Rotaru avu o ezitare ca și când ar mai fi așteptat vreo observație sau și-ar fi cântărit replica. Reputația de orator prețuit și-o menaja în toate ocaziile, chiar cele mai anodine. Învăluite într-un surâs ușor ironic, întovărășite de priviri moi, insinuante, ciocănite prin pauze savante care le complectau sau multiplicau înțelesurile, cuvintele cele mai banale deveneau strălucitoare și interesante în gura lui. Vorbind își netezea în răstimpuri sfârcurile unei mustați imaginare cu arătătorul mâinei stângi, gest care-i dădea un aer ștregăresc... Se uită pe rând la toți, apoi rămase cu ochii la d-na Cornoiu:

– Criza, da, există și chiar în stare endemică, precum spuneai, nu numai la noi, ci în lumea întreagă... Războiul mondial a atins și a sfârșit însuși sistemul nervos al omenirii. Cine știe cât timp va mai trece până să se vindece rana asta mortală, dacă cumva se mai poate vindeca. De altfel toate marile zguduiri au fost urmate de prăbușiri morale totdeauna mai dezastruoase decât vărsările de sânge sau distrugerile materiale. Azi situația e mai grea fiindcă și civilizația noastră are mai multe mijloace de a răspândi neîncrederea și spaima și de-a ține pe om într-o neconținută surescitare. Încât îți vine să te întrebi dacă însăși civilizația n-o fi cumva o altă formă a crizei?... Un astronom afirmă undeva că viața organică, despre care noi ne-am obișnuit a crede că e rostul și mândria naturii pentru că culminează cu noi înșine, că viața aceasta n-ar fi decât efectul unei crize epidermice a pământului. Ceea ce ar însemna că și bătrâna noastră planetă trece printr-o criză... Adevărul însă este că omului nu i-a plăcut niciodată prezentul. I s-a părut mereu mai frumos trecutul, mai normal, mai ales în perspectiva de poezie a depărtării în timp și spațiu. Bietul om nu-și dă seama că, prin preferința pentru trecut, adică pentru niște lucruri moarte, își exprimă presimțirea propriului său sfârșit în liniștea cea mare și definitivă. În toate vremurile, chiar în

LBRIS

We know
books

LIVIU REBREANU

Ion

Prefață, fișă biobibliografică
și referințe critice
de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

REBREANU, LIVIU

Ion / Liviu Rebreanu; pref. fișă biobibliogr. și ref. critice de Lucian Pricop – Ed. a 2-a – București: Cartex 2000, 2025

ISBN 978-606-091-287-3

I. Pricop, Lucian (ed. șt.)

821.135.1

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel./fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel.: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Prefață</i> (Lucian Pricop).....	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	24
<i>Referințe critice</i>	26
<i>Notă asupra ediției</i>	61

ION

Volumul I

GLASUL PĂMÂNTULUI

Capitolul I – Începutul	69
Capitolul II – Zvârcolirea.....	101
Capitolul III – Iubirea	133
Capitolul IV – Noaptea	170
Capitolul V – Rușinea	220
Capitolul VI – Nunta.....	257

Volumul II

GLASUL IUBIRII

Capitolul VII – Vasile.....	311
Capitolul VIII – Copilul.....	342
Capitolul IX – Sărutarea	377
Capitolul X – Ștreangul	412
Capitolul XI – Blestemul	432
Capitolul XII – George	471
Capitolul XIII – Sfârșitul	502

Capitolul I

ÎNCEPUTUL

1

Din șoseaua ce vine de la Cârlibaba, întovărășind Someșul când în dreapta, când în stânga până la Cluj și chiar mai departe, se desprinde un drum alb mai sus de Armadia, trece râul peste podul bătrân de lemn, acoperit cu șindrilă mucegăită, spintecă satul Jidovița și aleargă spre Bistrița, unde se pierde în cealaltă șosea națională care coboară din Bucovina prin trecătoarea Bârgăului.

Lăsând Jidovița, drumul urcă întâi anevoie până ce-și face loc printre dealurile strâmtorate, pe urmă însă înaintează vesel, neted, mai ascunzându-se printre fagii tineri ai Pădurii Domnești, mai poposind puțin la Cișmeaua Mortului, unde picură veșnic apă de izvor răcoritoare, apoi cotește brusc pe sub râpele Dracului, ca să dea buzna în Pripasul pitit într-o scrântitură de coline.

La marginea satului te întâmpină din stânga o cruce strâmbă pe care e răstignit un Hristos cu fața spălăcită de ploi și cu o cununiță de flori veștede agățată de picioare. Sufică o adiere ușoară și Hristos își tremură jalnic trupul de tinichea ruginită pe lemnul mâncat de carii și înnegrit de vremuri.

Satul parcă e mort. Zăpușcala ce plutește în văzduh țese o tăcere năbușitoare. Doar în răstimpuri fâșie alene frunzele adormite prin copaci. Un fuior de fum albăstrui se opintește să se înalțe dintre crengile pomilor, se bălăbănește ca o matahală

amețită și se prăvale peste grădinile prăfuite, învăluindu-le într-o ceață cenușie.

În mijlocul drumului picotește câinele învățătorului Zaharia Herdelea, cu ochii întredeschiși, suflând greu. O pisică albă ca laptele vine în vârful picioarelor, ferindu-se să nu-și murdărească lăbuțele prin praful uliței, zărește câinele, stă puțin pe gânduri, apoi iuțește pașii și se furișează în livada îngrădită cu nuiele, peste drum.

Casa învățătorului este cea dintâi, tăiată adânc în coasta unei coline, încinsă cu un pridvor, cu ușa spre uliță și cu două ferestre care se uită tocmai în inima satului, cercetătoare și dojenitoare. Pe prichiciul pridvorului, în dreptul ușii, unde se spală dimineața învățătorul, iar după-amiază, când a isprăvit treburile casei, d-na Herdelea, străjuiește o ulică verzuie de lut. În ogradă, între doi meri tineri, e întinsă veșnic frânghia pe care acuma atârnă niște cămăși femeiești de stambă. În umbra cămășilor, pe nisipul fierbinte se scaldă câteva găini, păzite de un cocoș mic cu creasta însângerată.

Drumul trece peste Părâul Doamnei, lăsând în stânga casa lui Alexandru Pop-Glanetașu. Ușa e închisă cu zăvorul; coperișul de paie parcă e un cap de balaur; pereții văruiți de curând de-abia se văd prin spărturile gardului.

Pe urmă vine casa lui Macedon Cercetașu, pe urmă casa primarului Florea Tancu, pe urmă altele... Într-o curte mare rumegă, culcate, două vaci ungurești, iar o babă șade pe prispă, ca o scoabă, prăjindu-se la soare, nemișcată parc-ar fi de lemn...

Căldura picură mereu din cer, îți usucă podul gurii, te sugrumă. În dreapta și în stânga, casele privesc sfioase din dosul gardurilor vii, acoperindu-și fețele sub streșinile știrbite de ploii și de vite.

Un dulău lătos, cu limba spânzurată, se apropie în trap leneș, fără țintă. Din șant, dintre buruienile cărunțite de colb, se repede un cățel murdar, cu coada în vânt. Lătosul nu-l ia în seamă ca și când i-ar fi lene să se oprească. Numai când cellalt se încăpățânează să-l miroase, îi arată niște colți amenințători, urmându-și

însă calea cu demnitatea cuvenită. Cățelul se oprește nedumerit, se uită puțin în urma dulăului, apoi se întoarce în buruiene unde se aude îndată un ronțait căznit și flămând...

De-abia la cărciuma lui Avrum începe să se simtă că satul trăiește. Pe prispă doi țărani îngândurați oftează rar cu o sticlă de rachiu la mijloc. Din depărtare pătrund până aici sunete de violi și chiuituri...

Duminecă. Satul e la horă. Și hora e pe Ulița din dos, la Todossia, văduva lui Maxim Oprea.

Casa văduvei vine chiar peste drum de bisericuța bătrână, pleoștită și dărăpănată. Văduvia-i sărăcie lucie. Femeia a dat din rău în mai rău. Ce agonisește un cap de bărbat într-o viață întreagă, o muiere nepricepută prăpădește într-un an de zile, și mai puțin. Când a împreunat Maxim mâinile pe piept, în ogradă erau clăi de fân, în cele două grajduri nu mai încăpeau vitele, în șură și sub șopron n-aveau loc carele. Se vedea de departe belșugul. Acuma ograda-i goală bătătură, iar în grajduri rage a pustiu o închipuire de vacă stearpă și veșnic flămândă.

Hora e în toi... Locul geme de oameni... Nucii bătrâni de lângă șură țin umbră. Doar câteva pete albe de raze răzbesc printre frunze gădilând fețele aprinse de veselie. Zăduful atâta sângele lumii. Peste Măgura Cocorilor atârnă soarele îngălbenit de necaz că mai are o postată bună până la asfințit.

Cei trei lăutari cântă lângă șopron să-și rupă arcușurile. Briceag, cu piciorul pe o buturugă, cu cotul stâng pe genunchi, cu obrazul culcat pe vioară, cu ochii închiși, își sfârâie degetele pe strune și cântecul saltă aprig, înfocat. Holbea e chior și are un picior mai scurt, iar la vioară numai trei coarde, dar secondează cu aceeași patimă cu care Găvan, un țigan urât și negru ca un harap, apasă cu arcul pe strunele gordunii. Din când în când, Briceag se oprește să-și acordeze vioara. Holbea și Găvan atunci

LBRIS

We know
books

LIVIU REBREANU

Jar

Prefață de Mircea Coloșenco
Fișă biobibliografică și
referințe critice de Lucian Pricop

EDITURA LIVIU REBREANU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

REBREANU, LIVIU

Jar / Liviu Rebreanu; pref. de Mircea Coloșenco – fișă biobibliografică
și ref. critice de Lucian Pricop – Ed. a 5-a – București:

Editura Liviu Rebreanu, 2023

ISBN 978-973-1898-82-7

I. Coloșenco, Mircea (pref.)

II. Pricop, Lucian (ed.)

821.135.1

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Cuvânt înainte</i> (Mircea Coloșenco).....	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	16
<i>Referințe critice</i>	18
JAR	21
Octombre	23
Novembre	44
Decembre	78
Ianuarie	100
Februarie	118
Martie	131
Aprilie	147
Mai	155
Iunie	163
Iulie	171
August	178
Septembrie	192
Octombre	198

OCTOMBRE

1

Casa avea subsol și parter și o fâșie de curte asfaltată cu poartă de fier împletit spre stradă, și în fund cu grădiniță. Zugrăvită de curând galben-cenușiu, culoare despre care Rosmarin aflase de la un arhitect prieten că e mai durabilă și rezistă bine la intemperii, se deosebea de celelalte clădiri din strada Transilvaniei prin fațada încărcată abondent cu ornamente de gips. Pe ferestrele subsolului, deopotrivă de late cu cele de la parter, dar numai pe jumătate de înalte și aproape atingând nivelul trotoarului cu marginile de jos, trecătorii curioși ar fi putut observa ce se petrece înlăuntru dacă doamna Rosmarin n-ar fi avut grije să tapeteze geamurile interioare cu hârtie imitând sticla lăptoasă.

Dintre camerele subsolului, amândouă la stradă, una era a bunicii, iar cealaltă sufrageria de toate zilele pe care Mircea și Liana o porecliseră în derâdere „living room“, fiindcă de fapt familia mai mult aici își trăia traiul: aici mâncau, afară de când aveau mosafiri străini, aici se odihneau și tăifăsuiau și plănuiau toată ziua, în jurul bătrânei mese rotunde cu vreo duzină de scaune ieftene vopsite roșu sânge. Bătrânul Rosmarin aici își făcea siesta după-amiezile, cel puțin o oră, pe divanul din colț, după ușa, care a fost patul lui Mircea înainte de a-și fi luat garsoniera în oraș și mai era și acum când se întâmpla, destul de rar, să mai doarmă acasă. Baremi d-na Rosmarin, gospodină renumită de harnică și de energică, numai aici se simte cu adevărat la largul

ei, alături de bucătăria mare, luminoasă, unde este loc destul și pentru culcușul servitoarei Tina. Iese din sufragerie în gangul larg cât holul de deasupra și iață în dreapta bucătăria cu ușa veșnic închisă, ca să nu se împrăștie în toată casa mirosul de mâncări, iar în față pivnița, împărțită în compartimente anume pentru lemne și legume. Camera bunicii comunică, firește, cu sufrageria, dar are ieșire și spre gang chiar în dreptul scării de beton ce urcă la parter cu trepte blânde și cu platformă de odihnă la cotitură. În peretele din fund al platformei e ușa de serviciu pe unde însă umblă obișnuit toți ai casei, intrarea principală, prin marchiza de sticlă albastră din curte, fiind întrebuițată numai când vine lume străină.

Pretrecându-și viața mai mult în subsol, familia Rosmarin făcea economie de lumină și de căldură, ba mai cruța și mobila cea bună de sus. Singură Liana, și mai ales de vreo doi ani, de când a intrat în Universitate, s-a apucat să strice vechea rânduială retrăgându-se din ce în ce mai des în camera ei, să citească sau să mediteze. Camera Lianeii, decretată de ea ca atare, era însuși salonul de la parter, cu mobila bătrânească atât de bine păstrată de părea nouă-nouță, cu pianina și gramofonul (aparatură de radio avea în hol un loc mai bun), cu divanul plin de perne, cu micul biouou feminin în colțul dintre două ferestre și turnanta cu cărți. Rosmarin a avut destule discuții cu fata, din cauza asta, mai avea și acuma, dar în zadar. Cine să se înțeleagă cu tinerii din vremea de azi? Și încă Liana e fată bună și cuminte, nu ca altele de seama ei...

Parterul era împărțit ca și subsolul. Deasupra sufrageriei de toate zilele se afla salonul, alături de sufrageria cea bună cu masă lungă de stejar pentru douăsprezece persoane, scaune de piele cu speteaza înaltă, bufet și servanță moderne, joase și, pe pereți, câteva naturi moarte, pânze originale, cumpărate de la Alcalay mai ieftin decât reproducerile. Deasupra pivniței era dormitorul cu patul dublu de nuc, vechi, solid, cu dulapuri și scrinuri, cu ușa secretă la odaia de baie. Patul venea cu căpătâiul la zidul dinspre scară și cu picioarele spre ferestrele ce priveau în curte. Calcanul clădirei vecine, ridicată pe locul lor vândut în ajunul războiului,

împiedeca acuma soarele să le bată în geamuri dimineța, ca odinioară... Cât ținea jos gangul, aici se întindea holul (bătrânii îi ziceau tot antreu, cum apucaseră de mult), având în fund camera de debara, separată numai printr-un perete fals, și în capătul celălalt, ieșind până în mijlocul curții, marchiza cu ușa de sticlă zgrunțuroasă și câteva trepte spre stradă.

Era veche casa, poate de vreo cincizeci de ani, clădită de răposatul Nae Popescu pe terenul și din zestrea bunicii. Fusese fără subsol, numai cu pivniță și trei camere, cele două din față și alta unde se găsește azi scara de serviciu, o casă simplă, în formă de L. De-abia mai târziu, când au început să prindă cheag și mai cu seamă când unica fată, Didina, s-a făcut de măritat, s-a gândit bătrânul că ar fi bine să transforme căsuța așa încât la nevoie să poată adăposti un ginere. Cum zidurile erau foarte solide, a chibzuit că ar fi mai economic să transforme o parte din pivniță în odăi de subsol, să adauge din nou doar o cameră și antreul și astfel să aibă tot ce trebuiește. A lucrat fără arhitect și l-a costat mai scump decât dacă ridică alt rând de case, că loc avea pe atunci destul. Pe urmă, peste alți câțiva ani, după ce Didina a devenit d-na Rosmarin, a trebuit să mai facă o modificare, anume să astupe intrarea în subsol, exterioară, pe lângă marchiză, pe o scăriță întunecoasă, pe unde curgea apa ca într-un rezervoriu când ploua tare, și să construiască scara cea mare din dos, legătura singură între jos și sus, între înlăuntru și afară.

Cât a trăit bătrânul Popescu, om harnic, încăpățânat și autoritar, el se culca în dormitor împreună cu Frusina, iar Rosmarin cu Didina dormeau jos unde șade acuma bunica cu Bebe, nepotul cel mai micuț. Războiul, cum a răscolit toate în toată lumea, a sfârșit și a răsturnat toate rosturile casei. Nae s-a prăpădit în refugiu, la Iași. N-ar fi fost nevoie să plece din București, fiind trecut de șaiszeci de ani, dar fusese cam fricos și-i intrase în cap că nemții au să-l spânzure în Piața Palatului fiindcă i-a înjurat în gura mare, înainte de-a intra noi în luptă, și chiar s-a certat urât pe chestia asta cu un bulgar care îndrăznise să-l contrazică. Rosmarin, ca funcționar al statului, a fost evacuat cu ordin, luându-și

LBRIS

We know
books

LIVIU REBREANU

Metropole

Prefață, fișă biobibliografică
și referințe critice
de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000

IBRIS
Concepție grafică: Mădălina Pricop
Coperta I: *Ceas de tren*, Anglia, 1900
Tehnoredactor: Ecaterina Pîslă

We know
books

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

REBREANU, LIVIU

Metropole / Liviu Rebreanu; pref., referințe critice, fișă
biobibliografică de Lucian Pricop – Ed. a 5-a – București:

Cartex 2000, 2025

ISBN 978-606-091-300-9

I. Pricop, Lucian (ed. șt.)

821.135.1

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Călătoria ca reprezentare ideologică</i> (Lucian Pricop)	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	14
<i>Referințe critice</i>	16
METROPOLE	
Itinerariu	35
<i>Berlin (1926)</i>	
Arde Bacăul!	38
Aventuri vamale	40
Limitele celebrității	43
Călătoria prin război civil	45
Pe-aici a trecut războiul	51
Cel dintâi german	52
Aspecte berlineze	54
Este, dar s-a isprăvit!	55
Relații româno-germane	58
Picanteria germană	60
Rundfahrt	63
Sanssouci	67
Alt-Berlin	68
Neu-Berlin	71
Perspective revoluționare	74
Hindenburg	76
Adio, Berlin!	79
Să trăiești, șefule!	80
<i>Roma (1927)</i>	
Un popor de clasa III	82

Hamalul din Subotija	84
Cămașa neagră	86
Două latinități	87
Umbrele nopților romane	91
<i>Giovinazza, Giovinazza!</i>	93
Tainele diplomației române	96
Five-o'clock în Capitoliu	99
Ruinele sacre	104
Cele șapte biserici	108
Roma care petrece	112
Dolce farniente?	114
Viața nouă	116
Ducele	119
Cetatea eternă	123
Revoluție și revoluție	125
Problema viitorului	127
Raita la Veneția	130
De la Bacău la loterie	131
<i>Paris (1927)</i>	
Un vagon de români	133
Comerțul pitorescului	137
Țara străinilor	139
Cei dintâi francezi	140
Paris!	143
Original și caricatură	146
Cultul copiilor	148
Ça, c'est Paris!	150
Cetatea cărții	152
Soldatul necunoscut	155
Cosmopolis	157
„Revoluția română“	159
Prințul Carol la Legația Română	161
Democrația internațională	165
Poincaré	168
Parlamentarism, dictatură sau altceva?	170
Lucirea ghilotinei	172
Mormântul lui Balzac	175
Unde este inima pământului?	177
Răzbunarea Venerei	178
„Scumpa noastră Românie“	181

CĂLĂTORIA CA REPREZENTARE IDEOLOGICĂ

În 1926, Liviu Rebreanu, ajuns la 41 de ani, era de un an Președinte al Societății Scriitorilor Români și una dintre personalitățile lumii *culturale* românești. Distanța pe care suntem obișnuiți să o facem între *cultură* și *politică* nu funcționa în interbelicul nostru, cum nu avea acoperire nici în secolele anterioare, după logica pe care avea să o instituie (post)modernitatea. Președintele unei asociații de scriitori era implicit o instanță de putere, așa cum șeful grupării junimiste, altfel teoreticianul autonomiei estetice, își exercita influența grație poziției culturale. Dacă am convenit că statutul profesional așază individul într-o ierarhie de influență asupra societății, trebuie spus, de asemenea, că scriitorul face și prin textul/textele său/sale un gest politic. În '26-'27, când Rebreanu călătorește prin Europa, își exercită tot drepturile/datoriile politice și voiajează cu un bagaj politic, certitudinea că este român, care ține de un angrenaj organizat politicește. Așa putem citi periplul din *Metropole*, volum care subsumează întâlnirile cu alte realități decât cele naționale, iubite de o manieră constantă, în ciuda contradicțiilor pe care scriitorul-călător le cunoaște și le acceptă destinic. „La Berlin, la Roma, la Paris duci cu tine toată țara ta cuprinsă în sufletul tău.“ (p. 37)

La Paris, se întâlnește cu un „intelectual cu nume în România“, care se lamentează că „peste două săptămâni va trebui să mă întorc în țigănia noastră murdară și balcanică“, iar „un evreu, om simplu, negustor, mi-a spus înduioșat: Mâine plec spre țară. Bine c-a dat Dumnezeu, că tare mi se făcuse dor de țărișoara noastră, săraca“. (p. 158)

ITINERARIU

În orice călătorie, mai important decât toate priveliștile, peisajele și minunile naturii, rămâne omul. Natura în sine nu e nici frumoasă, nici urâtă, nici măcar interesantă. Numai sufletul omului îi împrumută viață. Marea, șesul, dealurile, munții sunt deopotrivă de admirabili și de indiferenți. Cultul naturii e o născocire orășenească, destul de recentă. Cei vechi se mulțumeau să divinizeze natura în ceea ce li se părea respectabil sau util. Chiar azi adevăratul fiu al naturii, țăranul, numai în fața pământului de cultură se închină. În vreme ce excursioniștii târgoveți se extaziază înaintea unor stânci pleșuve, vizitiul de la țară oftează melancolic: „Ce folos, dacă nici iarba nu crește pe ele!“

Când avem manuale de călătorie, făcute cu minuțiozitate științifică, și când cinematograful, reproducerile tipografice pun la dispoziția oricui tot ce e vrednic de-a fi văzut pe cuprinsul civilizat al globului, călătorul cu impresii nu mai poate fi ispitit să descrie pentru alții minunile văzute prin țări străine. De aceea amatorii de exotisme trebuie să umble pe drumuri pe care Baedeker încă nu le-a sistematizat: Sumatra, Congo, Polul Nord...

Exotismul e o cucerire a romantismului, cel puțin ca element literar și în forma subțire care s-a înfățișat până ieri. Din trebuința de-a cocheta cu necunoscutul, romanticii au alungat prezentul și au căutat să descopere lumi noi în timp și în spațiu. Războiul, împreună cu atâtea alte vestigii ale trecutului, a sfârșit și exotismul romantic. A creat în loc alt exotism, diametral opus celui

vechi din care n-a păstrat decât setea după necunoscut. Noul exotism ridică tocmai pe omul de azi în vârtoarea curiozității, viața omului, suferința, bucuria, năzuințele, în sfârșit sufletul lui. Pretutindeni arde râvna de-a cunoaște pe vecinul apropiat sau depărtat, barbar sau ultra civilizată. Pe ruinele materiale și morale ale celei mai formidabile zdruncinări, omul caută să-și găsească un nou echilibru sufletesc, să așeze temeliele unei noi lumi.

Acest nou exotism a stârnit o avalanșă de însemnări ale tuturor călătorilor prin țări străine. Dar însemnările călătorilor de azi nu se prea aseamănă cu ale celor de odinioară. Firește, cele într-adevăr de azi. Frumusețile naturii nu mai interesează decât strict în măsura în care ar putea explica taina omului. Se înregistrează cu predilecție lucrurile ce nu se pot cunoaște nici citind ziarele, nici din fotografii, nici prin radiofonie și nici din statistici ori alte cărți savante, adică lucrurile mărunte, momentele fugitive mai mult sau mai puțin caracteristice pentru felul de a gândi și a simți al oamenilor și în care se manifestă mai plastic sufletul oricărui popor.

Pentru acest exotism nou toate țările oferă material din belșug, căci războiul pe toate le-a exotizat. Între sufletul omului dinainte de război și cel de acum e o prăpastie cu prea puține punți de legătură. Războiul nu numai a prăbușit multisekulare așezăminte, nu a mutat doar granițele între țări și neamuri, ci mai cu seamă a pus graniță între două lumi. N-a izbucnit revoluția mondială cea mult scontată, îndemnată și încercată de revoluționarii profesioniști, revoluția care să continue opera de ruină și de sânge a războiului până la nimicirea civilizației, dar în schimb o revoluție mare s-a produs în sufletele oamenilor. Acolo s-au sfărâmat toți idoli lumii de ieri și dintre dărâmăturile lor caută să răsară îndreptarul vieții de mâine. Sufletul rămas fără o călăuză sigură se zbuiciumă pretutindeni să-și lămurească noi drumuri spre ținte noi.

Popoarele mari cu mare trecut cultural caută în realitate forme noi de exprimare a specificului lor demult cristalizat, pe când noi trebuie încă să găsim înseși formele de expresie ale bogăției sufletului nostru. Căci noi, pe care aproape două mii de ani soarta

ne-a osândit să trăim mai mult pe subț pământ ca să ne putem păstra cel puțin ființa etnică, a căror istorie e o neîntreruptă luptă cu neamuri hrăpărețe ce nici azi n-au conținut să ne amenințe temeliele vieții, care abia de un secol am putut lua contact cu civilizația și abia de un deceniu ne silim a avea să ne închegăm o cultură specific românească – noi suntem mult mai atinși de revoluția morală decât alții. De aceea, frământările noastre întru găsirea formei de viață sunt mai vii și mai zgomotoase. Noi avem paradoxala înfățișare de neam vechi cu sufletul adolescent. Înaintea noastră sunt deschise toate posibilitățile de devenire: încotro să mergem?

Stăm cu ochii mereu țințiți spre Apus, spre civilizația cea cristalizată în tipare pe care le râvnim și chiar le imităm cu frenezie. Și cu cât izbutim să ne însușim, măcar superficial, mai multe „rezultate“ ale altora, cu atât ne simțim mai îndreptățiți a privi cu milă, dacă nu și cu dispreț, toate străduințele noastre de acasă.

Călătorul român vede în general în culori trandafirii tot ce e străin și în negru tot ce are aparență românească. Și, făcând așa, se crede foarte occidental și foarte civilizată. Ceea ce însă nu l-a împiedecat, toată vremea cât a umblat printre minunățiile civilizației străine, să ofteze adânc după naționalii mititei.

Excesivul nostru autocriticism în toate domeniile e cel mai inofensiv verbalism. De aceea nici nu e luat în serios de nimeni, nici măcar de criticii respectivi.

Totuși, călătoria, chiar fără voința călătorului, devine o explorare. La Berlin, la Roma, la Paris duci cu tine toată țara ta cuprinsă în sufletul tău. În vâlmășagul unei metropole, în mijlocul necunoscutului și al noutății ți se lărgește perspectiva spre tine însuși. Însemnările acestea n-au fost scrise cu gândul să înlocuiască manualele de călătorie, nici să stârneasă pasiunea călătoriei, nici să descopere lucruri necunoscute în cele trei capitale europene. Sunt simple aspecte care, împreună și cu multă bunăvoință, ar putea rezuma, prin întâmplări mărunte, zvârcolirile mari ale sufletului omenesc într-un anume moment și numai pentru acel moment.

LBRIS

We know
books

LIVIU REBREANU

NUVELE

Prefață de
Ion Bogdan Lefter
Fișă biobibliografică de
Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

REBREANU, LIVIU

Nuvele/Liviu Rebreanu; pref. de Ion Bogdan Lefter; fișă
biobibliografică de Lucian Pricop – Ed. a 5-a – București:
Cartex 2000, 2026

ISBN 978-606-091-332-0

I. Lefter, Bogdan (pref.)

II. Pricop, Lucian (ed. șt.)

821.135.1-32

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel./fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel.: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Proza scurtă a lui Rebreanu: lecția varietății</i> (Ion Bogdan Lefter) ..	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	41
<i>Notă asupra ediției</i>	43
NUVELE	
Glasul inimii	47
Răfuiala	53
Proștii	66
Culcușul	74
Golanii	88
Dintele	102
Nevasta	119
Ocotitorul	126
Mărturisire	146
Strănutarea	149
Vrăjmașii	154
Cearța	157
Idilă de la țară	162
Cuceritorul	166
Cerșetorul	173
Bibi	179
Norocul	185
A murit o femeie	190

Catastrofa	196
Cântecul lebedei	231
Cuibul visurilor	240
Ițic Ștrul, dezertor	249
Ghinionul	266
Omul mic și oamenii mari	272
La urma urmelor...	279
Cumpăna dreptății	284
Dincolo	300
Cinema	310
Războiul	312
Vremuri războinice	315
O scenă	319
Divorțul	322

PROZA SCURTĂ A LUI REBREANU: LECȚIA VARIETĂȚII¹

Împotriva prejudecăților

Nuvelele lui Rebreanu compun un „continent“ important al – să acceptăm pentru o clipă comparația – „planetei“ care este opera marelu prozator. „Continent“ bogat, cu forme de relief variate și nu rareori atrăgătoare – și totuși unul puțin frecventat. Exploratorii nu se grăbesc să-l bată în lung și-n lat, „hărțile“ pe care le avem sunt aproximative, datând dintr-o epocă mai veche a cartografiei.

Situația se datorează, desigur, unei prejudecăți. În ochii publicului larg și – abia cu o recentă tendință de modificare – și în ai criticii, romanul deține cu mare avans primul loc într-o ierarhie a genurilor și speciilor literaturii, încât nici nu s-a putut pune problema concurenței între *Ion* și *Proștii*, între *Pădurea spânzuraților* și *Ițic Ștrul, dezertor*. Mai mult decât atât: trebuie spus că, în materie de nuvelistică, tocmai Rebreanu e acela care a contribuit decisiv la instituirea unui clișeu dintre cele mai rezistente la noi – acela al nuvelei ca exercițiu de stil în vederea elaborării pânzelor ample, ca „anticameră“ a romanului.

¹ Studiul de față reproduce, într-o formă ușor comprimată, prefața ediției Liviu Rebreanu, *Mărturisire* (nuvele și schițe), Selecție și prefață de Ion Bogdan Lefter, Editura Militară, București, 1986, reluată în Ion Bogdan Lefter, *Doi nuveliști: Liviu Rebreanu și Hortensia Papadat-Bengescu*, Editura Paralela 45, Pitești-București-Brașov-Cluj-Napoca, 2001. Referirile la „momentul cultural“, la felul în care sunt privite prozele scurte ale lui Rebreanu și genul însuși rămân valabile... (I.B.L.)

GLASUL INIMII

Spre seară, așa, când se împreună ziua cu noaptea, Codrea obișnuiește să se așeze pe pragul tinzii, să-și vâre luleaua de lut roșcat între măsele și să se certe cu baba:

– Hm... Măă... Ce știi tu și cu feciorii tăi?... Voi toți împreună nu faceți cât o ceapă degerată...

Baba îi cunoaște năravul și nu prea îl ia în seamă. Sprintenă ca o fată mare, cu zbârciturile obrajilor rumenite de bujală, se învârtește pe lângă vatră, dă încoace, dă încolo, și-n cele din urmă răstoarnă pe crupător o măvăliță aburoasă. Iar atunci și Codrea încetează cu cearta, se mulcomește. Își ascunde luleaua în chimir, se trânteste bodogăniind pe laviță, își face cruce de trei ori, creștinește, și prinde a îmbuca tihnit și cu chibzuială. După cină umflă iar luleaua, scormonește din foc un cărbune potrivit, pâcăie voinicește de câteva ori, slobozind fuioare groase de fum alburiu pe gură și pe nas și pe urmă se lungește în pat.

Într-un târziu, întreabă trăgănat, cu glas moale:

– Măi babă!...

– Haba, ghiujule?

– Hm... da' ce-o mai fi făcând Ionică?... Hai?

– Păi, Dumnezeu știe, măi moșnege...

– Da' oare n-o fi flămând?

– Bunul Dumnezeu știe, că el ne poartă de grijă la toți...

Codrea se ridică repede, înțepat, scoate luleaua din gură și se uită lung și îngâmfat la babă. Pesemne nu-i sunt pe plac răspunsurile astea în doi peri. Buzele i se mișcă țicăind, ca și când ar bolborosi ceva, dar pe urmă se lasă iar pe spate și nu rostește nici o vorbă. Cu ochii întredeschiși, împăienjeniți, privește cum clipește jăratecul în vatră și nici nu bagă de seamă că luleaua îi scapă dintre dinți... Un horcăit rar, ușor, cutremură tăcerea bordeiului. În cenușă tăciunii mocnesc înăbușit. Un greier rătăcit se tânguie sub fereastră. Un câine latră răgușit undeva, departe... Baba Firoana se apropie tiptil de moșneag, îngrijorată să nu-l trezească, și-i dezleagă opincile...

Așa-i Codrea de-o vreme încoace. S-a obișnuit cu răsfățatul și gogolirile babei, ca copilul din leagăn cu țâța.

O jumătate de veac au petrecut în căsuța aceea dărăpănată, cu acoperișul peticit, țuguiat, pitită sub coasta de molifiți din capul satului. Și au trăit... Au trăit și mai bine, și mai rău, dar mai mult tot bine. Baba se simțea mai prostică, mai tare la cap, și nu prea i se împotrivea. Își calca pe inimă, chiar dacă nu i se părea ceva, și-l lăsa să se sfarme el din gură, să hăpăiască până s-o sătura. Numai câteodată îi treceau sulițe reci prin inimă și o podideau lacrămile... atunci când Codrea ocăra prea rău copiii... O durere năvalnică țâșnea din sufletul ei obidit, sângele începea să-i zvâcnească mai puternic în vine, fața ei pocită, gălbejită de vârstă și necazuri, ca frunza veștedă, se îmbujora de milă și de mânie, și ar fi fost în stare să-l și blesteme... Dar tot nu putea. Vorbele întretăiate i se muiau într-un plâns amarnic. Iar Codrea se cătrănea, că de ce își mănâncă ea zilele pentru niște copii ca aceia. El nu-i putea vedea-n ochi de urâți...

Era un moșneag sfătos Codrea, un moșneag înalt și drept ca un steag, cu ochii albaștri de femeie, limpezi și adânci. Două cete de cute mărunte îi porneau de pe opcina obrazilor și alergau de-a valma, încrucișate și încolăcite în sus, spre gropile ochilor, și-n jos, spre colțurile gurii, unde apoi se pierdeau în desișul perilor bătuți de brumă. Pe umerii lui lați și ciobănoși apăsa povara alor șaptezeci și doi de ani.

Odinioară Codrea credea că n-o să îmbătrânească până-i Prut și Siret, așa era de zdravăn și de voinic. Pomirile zvăpăiate ale tinereții îl mânau tot înainte și-i dădeau puteri de uriaș. Un vuiet îi răsuna mereu în urechi, o învălmășeală de glasuri asurzitoare... răcnetul luptelor vieții. Și-i plăceau glasurile acelea încălcite, îl fermecau și-l întărâtau. Se încumeta să se arunce tocmai în mijlocul vârtejului de trudă și sau să-l spargă, sau să se prăpădească.

Doisprezece ani a slujit pe împăratul ca toboșar. A colindat câte țări și mări, s-a bătut cu „pământezul“, cu „burcușul“, odată a fost și prizărit printr-un picior. Dar nicicând nu și-a pierdut voioșia. Numai în noianul primejdiilor i se răvenea sufletul.

Pe urmă a venit acasă. Ce odor de fetișcană mai era pe atunci baba asta Firoana!... Și pe urmă a avut copii, i-au năpustit neajunsurile. Pâinea ce-o mânca era străbătută de sudorile muncii necontenite. Truda și zoala îi mistuiră puterile și pofta de viață. Seara, toropit de greutatea nevoilor, de multe ori gemea, urla de cruzimea traiului. Fiecare an, fiecare zi trăgea câte-o brazdă pe fața lui Codrea...

Dar au trecut toate, repede, ca și cum trece puhoiul. Copiii și-au căpătat aripi, s-au dus care-ncotro, și Codrea a rămas iar singur cu Firoana.

Puterile însă îi erau acum sleite de crâncenia vremii. Mîntea începea a-i zburda copilărește. Uitase multe din cele ce a pățit. Numele tovarășilor de la oaste, al orașelor, al superiorilor s-au spălăcit, i s-au șters din creieri. Unele visuri parcă le-a trăit aievia, unele întâmplări trăite, parcă numai le-a visat. Vremea încurcă firele amintirilor și le învăltoarește după placul ei.

Astăzi Codrea nu-și mai aduce aminte că a fost toboșar. Nu, nici vorbă. Grenadir a fost, sau călăreț, dar totuși parcă grenadir. Și ce dragă i-a fost lui oastea! Acolo și-a prăpădit floarea vieții, acolo a dus traiul cel mai fără griji, cel mai ușor. O căldură priincioasă îl copleșește când se gândește la vremurile acelea. Închipuirea îi zboară vioi, grămădește întâmplări poznașe, răscolește și amestecă lucruri nemaipomenite. Nici stăvilile vremii, nici prăpastiile mărginirii nu o pot opăci în avântul ei năprasnic.

LIBRIS

We know
books

LIVIU REBREANU

Pădurea spânzuraților

Prefață, fișă biobibliografică
și referințe critice
de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000

Concepție grafică: Mădălina Pricop

Coperta I: *Lampă pe gaz*, cca. 1900

Tehnoredactor: Ecaterina Pislă

Lector: Ioana Marcu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

REBREANU, LIVIU

Pădurea spânzuraților / Liviu Rebreanu; pref., fișă biobibliogr.

și ref. critice de Lucian Pricop – Ed. a 11-a – București:

Cartex 2000, 2025

ISBN 978-606-091-311-5

Pricop, Lucian (pref.)

821.135.1

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel./fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel.: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Prefață</i> (Lucian Pricop).....	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	14
<i>Referințe critice</i>	16
<i>Notă asupra ediției</i>	21
PĂDUREA SPÂNZURAȚILOR	
Cartea întâi	27
Cartea a doua	106
Cartea a treia	177
Cartea a patra	239

CARTEA ÎNTÂI

1

Sub cerul cenușiu de toamnă ca un clopot uriaș de sticlă aburită, spânzurătoarea nouă și sfidătoare, înfiptă în marginea satului, întindea brațul cu ștreangul spre câmpia neagră, înțepată ici-colo cu arbori arămii. Supravegheați de un caporal scund, negricios, și ajutați de un țăran cu fața păroasă și roșie, doi soldați bătrâni săpau groapa, scuiându-și des în palme și hâcâind a osteneală după fiecare lovitură de târnăcop. Din rana pământului groparii zvârleau lut galben, lipicios...

Caporalul își răsuca mustățile și se uita mereu împrejur, cercetător și cu dispreț. Priveliștea îl supăra, deși căuta să nu-și dea pe față nemulțumirea. În dreapta era cimitirul militar, înconjurat de sârmă ghimpată, cu mormintele așezate ca la paradă, cu crucile albe, proaspete, uniforme. În stânga, la câțiva pași, începea cimitirul satului, îngrădit cu spini, cu cruci rupte, putrezite, rare, fără poartă, ca și cum de multă vreme niciun mort n-ar mai fi intrat acolo și nici n-ar mai vrea să intre nimeni... Satul Zirin, cartierul diviziei de infanterie, se ascundea sub o pânză de fum și de păclă, din care de-abia scoteau capetele, sfioase și răsfirate, vârfuri de pomi desfrunziți, câteva coperișe țuguiate de paie și turnul bisericii, spintecat de un obuz. Spre mieznoapte se vedeau ruinele gării și linia ferată ce închidea zarea ca un dig fără început și fără

sfârșit. Șoseaua, însemnată cu o dungă dreaptă pe câmpul mohorât, venea din apus, trecea prin sat și se ducea tocmai pe front...

– Urâtă țară aveți, muscale! zise deodată caporalul, întorcându-se spre gropari și uitându-se cu necaz la țăranul care se oprise să răsuflă. Auzi?... Țara... locurile... *niet* frumos! adăogă apoi, arătând cu mâna ținutul și stâlcindu-și graiul spre a se face mai înțeles.

Țăranul holbă ochii, nedumerit, cu un zâmbet umil, bolborosind ceva pe rusește.

– Nu pricepe ăsta, don' căprar, limba noastră, zise atunci un soldat, îndreptându-se de șale.

– Nici nu-i vina lor că țara-i păcătoasă, adăogă îndată cellalt soldat, proptindu-se în lopată.

Toți trei militari priveau acuma cu mare dispreț la țăranul care, neînțelegând vorbele străine, plecă rușinat capul în groapa cu fundul galben, adâncă de vreo jumătate de metru.

– Ei ce stați? Ce leneviți? strigă deodată caporalul, luându-și seama. Asta-i groapă? Nu vi-e rușine?... Uite-acu pică convoiul... și nici groapa nu-i gata!... Ori vreți să dau eu de dracu' din pricina voastră?... Hai! Pune osul, nu te holba la mine!

– Așa-i, bine zici, don' căprar, mormăi un soldat, izbind cu târnăcopul într-un bolovan. Dar nici asta nu-i armată, don' căprar... S-ajungem noi gropari... de...

Oamenii se așternură degrabă pe muncă, în vreme ce caporalul, mulțumit, răspunse iarăși mai prietenos:

– Soldatul trebuie să facă de toate în război, că de aceea-i războiul război... Ori aici, ori pe front, ori la spital, tot la război se socotește... De ce nu zici mai bine că am avut noroc cu întârzierea?... Ce ne făceam dacă soseau la patru, cum era ordinul? Ne lua naiba pe toți... Ce-i drept, sunt militar vechi, dar n-am mai pomenit să spânzure oameni așa, aproape pe întunec...

Apoi tăcu brusc. Privirea lui se oprise asupra spânzurătorii, al cărei braț parcă amenința pe oamenii din groapă. Și în aceeași clipă ștreangul prinse a se legăna ușor... Caporalul simți un fior rece și întoarse repede capul. Atunci însă văzu crucile albe, în linii

drepte, din cimitirul militar și, buimăcit, făcu stânga împrejur, dând iarăși cu ochii de morminte în cimitirul satului... Fu cuprins de o frică sugrumătoare, ca în fața unor stafii. Se stăpâni totuși în curând și, scuipând cu scârbă, murmură:

– Ce viață mai e și asta... Încotro te uiți, numai moarte și morminte și morți...

Un vânt tomnatec, umed și trist, începu să bată dinspre satul amețit de ceață, aducând pe aripi zvonuri de gemete înăbușite. Din văzduhul cenușiu picura atâta pustietate, că, simțindu-și sufletul împovărat, caporalul încremeni cu fața spre turnul bisericii, cu privirea pierdută, fără să bage de seamă că pe cărarea cimitirului se apropia un ofițer. Își veni în fire de-abia când auzi pașii. Tresări și, întorcându-se la gropari, le zise cu glasul încă răgușit de neliniște:

– Dați zor, băieți, că vine un domn ofițer... De-acuma trebuie să sosească și convoiul... Of, barem de-am scăpa mai repede!... Degeaba, asta nu-i treabă de militar!

Ofițerul se apropie șovăitor. Vântul îi flutura pulpanele mantalei, împingându-l parcă spre o țință nedorită. Era mijlociu cu statură și avea puțină barbă, care-i dădea o înfățișare de milițian sedentar, deși altfel nu părea mai mult de treizeci și cinci de ani. De sub casca de fier lătăreață, fața lui rotundă și bălaie apărea chinuită, mai cu seamă din pricina ochilor cafenii, mari și ieșiți din orbite, care priveau înfrigurați stâlpul spânzurătorii, fără să clipească, cu un nesațiu bolnăvicios. Gura, cu buzele cărnoase, era strânsă într-un spasm dureros, tremurător. Măinile îi atârnavu țepene, aproape uitate.

Caporalul îl primi cu un salut milităresc, bătându-și zgomotos călcăiele bocancilor. Ofițerul se opri la câțiva pași, răspunse dând ușor din cap și, mereu cu privirea la ștreang, întrebă:

– La ce oră e hotărâtă execuția?

– La ora patru a fost, trăiți, domnule căpitan, răspunse caporalul atât de tare, că ofițerul întoarse repede ochii spre dânsul. Dar văd că e cinci și încă n-au sosit...

LIBRIS

We know
books

LIVIU REBREANU

Răscoala

Prefață și fișă biobibliografică
de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000

Coperta: Mădălina Pricop
Tehnoredactor: Ecaterina Pîslă
Lector: Ioana Marcu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

REBREANU, LIVIU

Răscoala / Liviu Rebreanu; pref., fișă biobibliografică de Lucian Pricop – București: Ed. a I-a – Cartex 2000, 2024

ISBN 978-606-091-161-6

I. Pricop, Lucian (ed. șt.)

821.135.1

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel./fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel.: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Prefață</i>	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	17
<i>Notă asupra ediției</i>	19

VOLUMUL I

SE MIȘCĂ ȚARA

Capitolul I – Răsăritul	27
Capitolul II – Pământurile	69
Capitolul III – Flămânzii	107
Capitolul IV – Luminile	149
Capitolul V – Friguri	187
Capitolul VI – Vestitorii	222

VOLUMUL II

FOCurile

Capitolul VII – Scânteia	257
Capitolul VIII – Flăcări	286
Capitolul IX – Focul	333
Capitolul X – Sângele	372
Capitolul XI – Petre Petre	405
Capitolul XII – Apusul	449

Capitolul I RĂSĂRITUL

1

– D-voastră nu cunoașteți țăranul român, dacă vorbiți așa! Ori îl cunoașteți din cărți și din discursuri, și atunci e mai trist, fiindcă vi-l închipuiți martir, când în realitate e numai rău și prost, și leneș!

Ilie Rogojinaru sfârși gâfâind de convingere. Își șterse chelia sfătoasă cu o batistă mare târcată și își smuci mustața grosă-pleoștită din care câteva fire i se încurcaseră, supărându-l, în colțurile gurii. Era arendașul moșiei Olena-Dolj. Slăninos și burtoș, cu gât de taur și capul rotund, avea niște ochi căprui săltăreți și o figură jovială, parcă pornită mereu numai spre bucurii.

Se uită la tovarășii de compartiment, văzu că nu i-a convins și continuă să gâfâie mai tare. Atunci, Simion Modreanu, director în Ministerul de Interne, îmbrăcat cu multă cochetărie, tuși ușor să-și dreagă glasul și rosti sentențios:

– Domnul meu... domnule Rogojinaru, un lucru rămâne indiscutabil: că noi toți, dar absolut toți, trăim de pe urma trudei acestui țăran, așa prost și leneș, și rău cum îl categorisești d-ta!

Arendașul fu atât de uimit, că nici nu mai putu răspunde. Scoase iar batista să-și răcorească tâmplile. În clipa aceea apărură conductorul trenului reclamând, cu respectul cuvenit clasei întâi,

biletele pentru București. Rogojinaru se însenină ca și când i-ar fi venit mântuirea:

– Cum, șefule, sosirăm? Ei bravo! Bine-am mers, n-am ce zice...

– Adineaori am lăsat Chitila – observă conductorul, schițând un zâmbet drept răspuns la bonomia arendașului și luând biletele de la ceilalți călători. În răstimp, dintr-un portofel ca o geantă, Rogojinaru scoase o foaie galbenă pe care o arătă conductorului cu o mândrie ostentativă:

– Poftim, șefule!... În vremurile astea grele se mai cărește omul cu câte-o economie, că n-o să se facă gaură în cer, fiindcă un creștin merge gratis cu trenul...

Numai conductorul surâse iarăși, retrăgându-se cu degetele la cozoroc, militărește. Arendașul însă, cuprins subit de griji, se apucă să-și adune geamantanele, coșurile și legăturile pe care le resfirase în compartiment, profitând că ceilalți nu prea aveau bagaje. Modreanu își luase mai de mult pe genunchi geamantanașul de piele fină cu cartea de vizită scoasă în evidență. Un căpitan de jandarmi, înalt, cu figura speriată, care se urcase numai la Găești, n-avea decât sabia și o mapă; iar tânărul brun, cu mustățile mici, negre, retezate englezește, își așezase trusa de voiaj pe mescioara de la fereastra compartimentului.

Trenul duduia și fumea ca un animal apocaliptic. Directorul regreta că s-a coborât să discute cu un om atât de vulgar. Căpitanul urmărea ostenele lui Rogojinaru cu o curiozitate plină de admirație. Tânărul, de când plecase conductorul, se uita pe fereastra vagonului în care apăruse silueta Capitalei. De-a lungul liniei răsăreau și piereau table cu reclame pe stâlpi anume ori pe calcane de case singuratice. Perechile de șine se multiplicau, se apropiau, se întretăiau. Roțile pocneau tot mai des peste încrucișări, treceau de pe o linie pe alta cu o siguranță mașinală. Pe urmă se iviră suburbiile murdare, case dărăpănate, ulițe desfundate, contrastând violent cu sclipirile ce vesteau mai încolo palatele.

După ce umplu cu bagajele-i prețioase locurile libere de pe canapele, după ce scoase și pe coridor vreo două coșuri ce nu mai

încăpuseră înăuntru, arendașul se ghemui cum putu pe o margine, lângă un geamantan, și se adresă direct tânărului care privea pe fereastră, reluând firul convorbirii de adineaori:

– Și uite-așa, domnule, cum vă spuneam, cu țărani... Pe mine mă puteți crede pe cuvânt și fără greșală că am o experiență veche de tot în chestii de agricultură și de țărani. Sunt acum de șaiszeci de ani fără unul și din ei vreo patruzeci tot la țară i-am irosit și între săteni. Am luat-o de jos, cum se cuvine, și la treizeci de ani țineam cu arendă o moșioară de peste cinci sute de pogoane în Teleorman. Iar de atunci mi-au mai trecut câteva și mai măricele prin mână, așa că îmi cunosc țărani cum nu cred să-i mai cunoască mulți în Țara Românească. Nu zic că toți sunt ticăloși, cum zic alții, nu, Doamne ferește, sunt creștin și m-ar bate Dumnezeu. Dar mărturisesc cu mâna pe cruce: să te ferească Dumnezeu să ai nevoie de țaran, că țaranul atunci te strânge de gât când te doare mai tare!

Băgă de seamă că nici chiar căpitanul nu-l mai asculta. Fiindcă tocmai și trenul începuse să-și încetineze goana, își aduse iar aminte de bagaje, se sculă să treacă în coridor, să fie mai aproape de ieșire și să poată prinde negreșit un hamal și o trăsură. Din ușă se întoarse însă să-și ia rămas-bun. Întinse mâna lui Modreanu, cu care venise de la Craiova împreună și socotea că se împrieteniise de ajuns ca să poată găsi la dânsul un sprijin de s-ar întâmpla să aibă vreo nevoie pe la Interne. Deși cu tânărul, care se suise la Costești, vorbise mai puțin și nici nu i se recomandase, arendașul chibzui că la despărțire trebuie să știi cu cine ai călătorit și deci îi zise încrezător:

– Îmi dai voie, domnule, sunt Ilie Rogojinaru... Mi-a părut bine că am venit împreună, cu toate că nu ne-am prea lovit în păreri.

Nu tocmai încântat, tânărul se ridică totuși puțin și, strângând mâna întinsă, răspunse:

– Grigore Iuga.

LBRIS

We know
books

LIVIU REBREANU

Teatru

Prefață de Mihaela Michailov
Fișă biobibliografică și
referințe critice de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000

IBDIS | We know books
Coperta: Dana Popescu și Mădălina Pricop
Ilustrația de pe coperta I: *Pantof de dans*, cca. 1920
Tehnoredactor: Ecaterina Pislă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

REBREANU, LIVIU

Teatru / Liviu Rebreanu; pref.: Mihaela Michailov; fișă
biobibliografică și ref. critice de Lucian Pricop – București:
Cartex 2000, 2024

ISBN 978-606-091-210-1

I. Michailov, Mihaela (pref.)

II. Pricop Lucian (ed. șt.)

821.135.1-2

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Prefață</i> (Mihaela Michailov).....	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	18
<i>Referințe critice</i>	20
<i>Notă asupra ediției</i>	27
Cadrilul	29
Plicul	117
Apostolii	221
Jidanul	311

PERSONAJELE:

MANOLE STELIAN, pictor, 32 ani
VICTOR GROZEA, pictor, 30 ani
TOMA TULBURE, cronicar artistic, 45 ani
FILOSTRAT, proprietar, 53 ani
UNCESCU, comisar, 40 ani
SERAFIM, servitor
TINA STELIAN, 25 ani
ANIȘOARA, 23 ani
SEVASTIȚA, servitoare, 50 [ani]

ACTUL ÎNTÂI

Atelierul pictorului Stelian

Un atelier intim, cald, puțin cam încărcat. O ușă în fund-dreapta; altă ușă în dreapta, planul întâi, peretele din stânga e pe jumătate din sticlă și cu perdele albe subțiri pentru filtrarea luminii.

Tavan-luminatoriu.

Multe covoare și scoarțe, pe jos și pe pereți; icoane vechi și oale românești; pânze sfârșite și începute, prin colțuri; un șevalet cu o pânză mare, încă neisprăvită: Nimfa îndrăgostită; un otoman larg, un paravan, un pian, scaune, o mescioară etc.

SCENA I

TINA, GROZEA (*aproape de pian*)

GROZEA (*cu patimă*): Te iubesc!

TINA (*asemenea*): Te iubesc!

Îmbrățișare.

TINA (*desfăcându-se cu gingășie*): Fii cuminte, dragule... Te rog... Ajunge... Șezi colea, frumos...

GROZEA (*se așază pe scaunul de la pian, își potrivește cravata*): Mă supun, deși... te iubesc atât de mult că... (*Mișcare de apropiere.*)

TINA (*depărtându-se*): Tocmai de aceea trebuie să fii cuminte... Te vreau delicat, ascultător, am nevoie de un suflet înțelegător... Tu trebuie să-mi dai ceea ce nu găsesc la bărbatul meu. În căsnicie femeia își pierde iluziile. Bărbatul meu a fost la început...

GROZEA (*întrerupând*): Veșnic bărbatul tău... Nu-ți închipui cât mă tulbură, mai ales că bărbatul tău e și prietenul meu.

TINA: Îți jur că n-am să-ți mai vorbesc de Manole. Iartă-mă.

GROZEA: Aș înțelege să-l ocărâm împreună când nu l-aș cunoaște. Dar, din nenorocire, ne cunoaștem prea bine.

TINA (*zâmbind cochet*): Sunteți chiar rivali în toate...

GROZEA (*mândru*): În toate, afară de pictură, unde am modestia să mă consider „hors concours“. Iartă-mă, dar un zugrav ca Stelian nu poate sta alături de mine care sunt singurul reprezentant al artei adevărate. Tu mă înțelegi...

TINA (*cald*): Da, te înțeleg și te admir. Tu nu faci comerț din artă...

GROZEA (*grav*): Așa este. De aceea nu mi se cumpără tablourile. Stelian nici nu-i artist, dacă-i să vorbim cinstit. Are el vreo pânză nevândută? N-are. I se desfac tablourile ca măslinile la băcănie. Când îți trebuie ție o toaletă, vinde un tablou. Când are să plătească chiria, vinde un tablou. Când... În sfârșit, negustorie de mușamale colorate...

TINA (*aproape de el*): O, cât te înțeleg!... Tu nu-ți pângărești arta, tu...

GROZEA (*inflăcărat*): Eu mai curând aș muri de foame decât să fac portrete băcanilor.

TINA (*plină de admirație*): Cum te aprinzi când vorbești de arta ta!... Mi-e și rușine să-ți spun că au fost vremuri când nici eu nu te prețuiam deloc...

GROZEA (*domolindu-se deodată*): Din pricina lui Stelian, sunt sigur... Toți cei ajunși au oroare de garda cea nouă... Ehe!

TINA: Cu toate astea el nu vorbește niciodată de pictura ta... Odată, deunăzi, am adus eu vorba și i-am spus că-mi plac mult pânzele tale. Știi ce-a făcut? A zâmbit și a schimbat o privire compătimitoare cu Toma Tulbure.

GROZEA (*zâmbind cu superioritate*): Firește. Îl ustură adevărul... De altfel toată lumea știe că Toma Tulbure nu mai contenește cu osanalele lui Stelian și că Stelian împuiază urechile cui îl ascultă că Tulbure e singurul critic de artă în toată țara românească... Asociație de admirație mutuală. Punct.

TINA: Și eu credeam ca dâșii până mai deunăzi, n-aș putea spune când...

GROZEA: Când ai început să mă iubești...

TINA: Nu-mi dau seama dacă te-am admirat pentru că te-am iubit, sau te-am iubit pentru că te-am admirat... Știi însă că acum te iubesc și te admir... (*Mângâindu-l.*) Dragule!...

GROZEA: Iubirea ta e arta mea, Tino! De când te iubesc parcă sunt alt om. Și am o râvnă de muncă, grozavă... (*Vrea s-o îmbrățișeze.*)

TINA (*ferindu-se deodată, cu teamă*): Nu, nu... Te rog... Am o presimțire rea... Nu știu ce-o fi, dar parcă...

GROZEA (*neliniștit și el, dar căutând să-și ascundă tulburarea*): Ce presimțire?... Copilării!... Nu ne amenință nici o primejdie. Stelian zugrăvește cocioabe dărăpănate cine știe prin ce mahalale, nu-i așa?... Atunci cine? Tulbure?

TINA: Mi se pare că Tulbure știe ceva sau cel puțin bănuiește... Nu pot să-l sufăr. Ce intrigant!

GROZEA: Un spion fără caracter, negreșit. Dar nu cred să fi observat ceva. Eu sunt discret ca un paravan... Apoi, chiar presupunând c-ar bănuși, nu te gândești că și el a plecat cu Stelian?... Va să zică... (*Drăgăstos.*) Suntem singuri. Am fi ne-rozi să nu profităm de singurătatea noastră. (*Se apropie de ea.*)

TINA (*ferindu-se mereu*): Ai dreptate... da... Și totuși simt că ne pândește o primejdie... O simt apropiindu-se...

GROZEA (*înfricoșat, lângă pian*): Tino, mă tulburi cu asemenea...

TINA (*aruncându-se brusc în brațele lui*): Ia-mă-n brațe! Strânge-mă tare, ocrotește-mă!... (*Cu patimă.*) Te iubesc...

GROZEA (*asemenea*): Te iubesc!...

Îmbrățișare pasionată.